

Eluned Morgan AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Julie Morgan AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol
Deputy Minister for Social Services

Lynne Neagle AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant
Deputy Minister for Mental Health & Wellbeing

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Russell George AS
Cadeirydd
Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol

21 Rhagfyr 2022

Annwyl Russell,

Gweler ynghlwm ein hymateb i'r materion penodol a godwyd gan Aelodau yn eich gohebiaeth 28 Hydref 2022, cyn sesiwn graffu ddrafft y Gyllideb Llywodraeth Cymru a drefnwyd ar gyfer 11 Ionawr 2023.

Yn gywir

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Eluned Morgan'.

Eluned Morgan AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a
Gwasanaethau
Cymdeithasol
Minister for Health and
Social Services

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Julie Morgan'.

Julie Morgan AS/MS
Y Dirprwy Weinidog
Gwasanaethau
Cymdeithasol
Deputy Minister for Social
Services

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Lynne Neagle'.

Lynne Neagle AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Iechyd
Meddwl a Llesiant
Deputy Minister for Mental
Health and Wellbeing

Llywodraeth Cymru

**Y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol - Craffu ar Gyllideb Ddrafft Iechyd a
Gwasanaethau Cymdeithasol 2023-24**

Dyddiad: 11 Ionawr 2023

Cynnwys

Diben	t.6
Cyflwyniad	t.6
Sylwadau ar gamau gweithredu a manylion dyraniadau'r Llinell Wariant yn y Gyllideb	t.9
1. Dadansoddiad o ddyraniadau'r MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 2023-24 yn ôl Maes Rhaglen Wariant, Cam Gweithredu a Llinell Wariant yn y Gyllideb. Gweler Atodiad A.	t.9
2. Dyraniadau dangosol MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 2024-25 a 2025-26. Gweler Atodiad A.	t.9
3. Sylwebaeth ar bob un o'r Camau Gweithredu yn yr MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, gan gynnwys dadansoddiad ac esboniad o'r newidiadau. Dylai'r waelodlin at y diben hwn fod yn gyson â'r waelodlin sydd wedi'i nodi yn y tablau gwariant a naratif y gyllideb. Gweler Atodiad B.	t.9
Gwybodaeth arall	t.9
Rhoi pobl wrth galon iechyd a gofal cymdeithasol	t.9
4. Rhowch fanylion ynghylch sut bydd y dyraniadau'r gyllideb drafft ar gyfer gwasanaethau gofal sylfaenol, gan gynnwys buddsoddi yn yr ystad gofal sylfaenol a rhwydweithiau gofal sylfaenol, yn cyfrannu at nod polisi Llywodraeth Cymru o symud gofal o ysbytai i leoliadau cymunedol neu ofal sylfaenol. Sut byddwch yn asesu a yw'r dyraniadau'n cyflawni'r canlyniadau a fwriedir.	t.10
5. Rhowch fanylion y dyraniadau yn y gyllideb ddrafft ar gyfer atal ac ymyrryd yn fuan, a sut byddwch yn asesu a yw'r dyraniadau'n cyflawni'r canlyniadau a fwriedir. A fydd y dyraniadau'n galluogi dull gweithredu 'system gyfan' ar gyfer gwella iechyd a llesiant pobl, yn ogystal â thargedu adnoddau (a chyflawni canlyniadau mesuradwy) mewn meysydd sy'n peri pryder allweddol.	t.16
6. Amlinellwch sut mae eich blaenoriaethau ar gyfer llesiant ac iechyd meddwl yn cael eu hadlewyrchu yn y gyllideb ddrafft ar draws portffolios a Phrif Grwpiau Gwariant Llywodraeth Cymru, a sut bydd effaith y dyraniadau'n cael ei hasesu i sicrhau eu bod yn cyflawni'r canlyniadau a fwriedir. Rhowch fanylion y canlynol hefyd:	t.20

<ul style="list-style-type: none"> • Unrhyw ostyngiadau neu gynnydd sy'n ymwneud â dyraniadau iechyd meddwl penodol mewn cymhariaeth â blynyddoedd blaenorol (ee, grantiau'n cael eu lleihau neu eu cynyddu, neu'n cael eu cyflwyno neu eu dileu). • Dyraniadau yn y gyllideb ddrafft sy'n ymwneud â gwasanaethau iechyd meddwl; llesiant ac iechyd meddwl plant a phobl ifanc; dementia; awtistiaeth a niwroamrywiaeth; a gweithredu 'Pwysau Iach, Cymru Iach'. 	
<p>7. Sut bydd dyraniadau'r gyllideb drafft yn lliniaru effaith costau byw cynyddol ar iechyd y cyhoedd, gan gynnwys yr effaith ar iechyd a llesiant corfforol a meddyliol pobl yng Nghymru, gofalmwyr di-dâl a'r gweithlu iechyd a gofal cymdeithasol.</p>	t.24
<p>Arloesi er mwyn gwella</p>	t.27
<p>8. Eglurwch sut bydd y Gyllideb Ddrafft yn helpu i ddatblygu 'dull gweithredu ar sail system gyfan', gan integreiddio iechyd a gofal cymdeithasol yn well, fel y disgrifir yn Cymru Iachach. Yn benodol, eglurwch sut mae'r Gyllideb Ddrafft yn cydbwysu'r angen i ddiwallu'r pwysau presennol ar wasanaethau â'r angen i drawsnewid gwasanaethau a datblygu modelau gofal newydd.</p>	t.27
<p>9. Sut bydd y broses o drawsnewid ac integreiddio gwasanaethau'n cael cefnogaeth yn y tymor hwy er mwyn gwneud cynnydd parhaus ar yr agenda trawsnewid, i sicrhau pwyslais ar gyflwyno a phrif ffrydio'r gwersi a ddysgwyd o gynlluniau peilot llwyddiannus, ac i osgoi dibynnu ar gyllid ychwanegol parhaus. Sut bydd y Gronfa Arloesi Rhanbarthol yn cael ei defnyddio a pha ganlyniadau mesuradwy y mae Llywodraeth Cymru yn eu disgwyl?</p>	t.28
<p>10. Rhowch asesiad o refferniw a chostau cyfalaf y broses o gyflawni gweledigaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer technoleg ddigidol a data, fel y mae'n cael ei disgrifio yn Cymru Iachach, gan gynnwys mwy o gefnogaeth ar gyfer gofal digidol a gofal ar-lein. Dylai hyn hefyd gynnwys manylion y gwariant ar elfennau digidol sydd wedi cael ei ariannu drwy'r Gronfa Arloesi Rhanbarthol (RIF), a manylion cyfran y gwariant drwy'r RIF sydd wedi cael ei wario ar ddata ac elfennau digidol.</p>	t.29
<p>Y gweithlu Iechyd a gofal cymdeithasol</p>	t.32

<p>11. Eglurwch sut bydd y Gyllideb Ddrafft yn cyfrannu at ddarparu gweithlu iechyd a gofal cymdeithasol cynaliadwy, ac yn lleihau a rheoli'r gwariant ar staff asiantaeth.</p>	t.32
<p>12. Pa ddarpariaeth sydd wedi'i gwneud yn y gyllideb ddrafft i feithrin a chynnal morâl ac iechyd a llesiant corfforol a meddyliol y gweithlu iechyd a gofal cymdeithasol, gan gynnwys gwirfoddolwyr a gofalwyr di-dâl, a sut byddwch yn asesu effaith y mesurau hyn.</p>	t.34
<p>Annhegwch ac anghydraddoldebau iechyd</p>	t.36
<p>13. Amlinellwch sut bydd y Gyllideb Ddrafft yn cyfrannu at leihau anghydraddoldebau iechyd. Dylai hyn gynnwys manylion ynghylch sut bydd y Gyllideb Ddrafft yn sicrhau bod y bobl fwyaf difreintiedig yn cael blaenoriaeth, a bod mynediad teg at wasanaethau iechyd a gofal mewn ardaloedd gwledig. Byddai'r Pwyllgor hefyd yn croesawu gwybodaeth am sut bydd y Gyllideb Ddrafft yn targedu anghydraddoldebau y mae'r pandemig wedi'u gwaethygu, neu'r rheini sy'n deillio o effaith anghymesur y pandemig ar iechyd neu lesiant grwpiau penodol (fel oedolion hŷn, pobl o gymunedau du ac ethnig lleiafrifol, neu bobl ar incwm isel neu sydd fel arall yn ansicr yn ariannol).</p>	t.36
<p>Sicrhau adferiad ar ôl y pandemig</p>	t.37
<p>14. Eglurwch sut mae'r pandemig wedi dylanwadu ar ddyraniadau i linellau cyllideb yn yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, a rhowch enghreifftiau o unrhyw newidiadau a wnaed i ddyraniadau o ganlyniad i COVID-19. Wrth ateb y cwestiwn hwn, rhowch sylw i'r canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Y tybiaethau sy'n sail i ddyraniadau a wnaed o ganlyniad i'r pandemig, gan gynnwys sut byddwch chi'n sicrhau bod digon o arian wrth gefn ar gael petai'r senario yn cael ei uwchraddio o un Covid Sefydlog i un Covid Brys. • Y dyraniadau sydd wedi cael eu gwneud i helpu i gynyddu capasiti gwasanaethau neu i gynyddu adnoddau staff wrth i'r ymateb i'r pandemig barhau, gan gynnwys gwasanaethau sylfaenol, cymunedol ac ysbytai, gofal cymdeithasol, iechyd y cyhoedd, a'r rhaglen frechu. • Y dyraniadau ar gyfer gwasanaethau cymorth iechyd meddwl i'r gweithlu iechyd a gofal cymdeithasol. 	t.37

<ul style="list-style-type: none"> • Y dyraniadau sydd wedi cael eu gwneud i gynnal cyflenwad digonol a phriodol o gyfarpar diogelu personol. 	
<p>15. Pa ddyraniadau sydd wedi'u cynnwys yn y gyllideb ddrafft ar gyfer mynd i'r afael â'r ôl-groniad o amseroedd aros. Yn eich ateb, esboniwch pa asesiad sydd wedi cael ei wneud o effaith a chanlyniadau'r adnoddau a ddyrannwyd yn ystod 2022-23, a sut bydd dyraniadau yng nghyllideb ddrafft 2023-24 yn cael eu targedu.</p>	t.40
<p>Gofal cymdeithasol</p>	t.43
<p>16. Amlinellwch y dyraniad arfaethedig ar gyfer gofal cymdeithasol, gan gynnwys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Unrhyw gyllid ychwanegol a nodwyd ar gyfer 2023-24, a sut bydd y cyllid hwnnw'n cael ei dargedu. • Sut bydd y dyraniadau yn sicrhau hyfywedd a sefydlogrwydd parhaus gwasanaethau gofal cymdeithasol, gan gynnwys gofal preswyl a gofal cartref. • Pa gymorth y bydd y gyllideb ddrafft yn ei ddarparu i ofalwyr di-dâl, gan gynnwys tystiolaeth o wariant penodol ar ofal seibiant a chymorth ariannol i ofalwyr. • Mesurau yn y gyllideb ddrafft a fydd yn gwella cynaliadwyedd y gweithlu gofal cymdeithasol. • Sut bydd y gyllideb ddrafft yn helpu'r sector gofal cymdeithasol i ymateb i gostau byw cynyddol, gan gynnwys costau ynni cynyddol. Yn eich ateb, rhowch dystiolaeth o wariant penodol i gefnogi gweithwyr gofal cartref, a gofalwyr di-dâl a phobl anabl, a'u teuluoedd. 	t.43
<p>Perfformiad ariannol byrddau iechyd lleol</p>	t.47
<p>17. Rhowch yr wybodaeth ddiweddaraf am berfformiad ariannol cyffredinol byrddau iechyd. Dylai gynnwys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Y sefyllfa ariannol a ragwelir ar ddiwedd y flwyddyn ar gyfer byrddau iechyd, gan gynnwys nodi'r rhai sydd wedi parhau i fethu â chyflawni eu dyletswyddau ariannol • Y rheini sydd wedi cael cymorth ariannol ychwanegol ar ddiwedd y flwyddyn ac yn ystod y flwyddyn, a graddau'r cymorth hwnnw a'i hyd arfaethedig. 	t.48

<ul style="list-style-type: none"> • Manylion ynghylch sut bydd Llywodraeth Cymru yn cefnogi ac yn gweithio gyda byrddau iechyd i adfer cydbwysedd ariannol GIG Cymru. • Gwybodaeth am ba ddarpariaeth sy'n cael ei gwneud mewn ymateb i gostau ynni cynyddol. 	
Effaith y gyllideb ddrafft ar grwpiau a chymunedau penodol	t.50
18. Sut rydych chi wedi ystyried cyllidebu ar sail rhywedd yn y gyllideb hon wrth baratoi eich cynlluniau gwariant.	t.50
19. Amlinellwch pa asesiad sydd wedi'i wneud o effaith dyraniadau'r gyllideb ddrafft ar grwpiau neu gymunedau penodol, gan gynnwys menywod a merched, cymunedau du a lleiafrifoedd ethnig, plant a phobl ifanc, a phobl hŷn.	t.50

Diben

Mae'r Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol a'r Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant wedi cytuno i fynd i gyfarfod y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol ar 11 Ionawr 2022, i roi tystiolaeth ar eu cynigion ar gyfer y Gyllideb Ddrafft.

Cyflwyniad

Mae'r papur hwn yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am feysydd penodol sydd o ddiddordeb i'r Pwyllgor, fel yr amlinellir mewn llythyr gan Gadeirydd y Pwyllgor dyddiedig 8 Tachwedd 2022.

Trosolwg o'r Gyllideb

	2023-24
Refeniw	£m
Gwaelodlin Refeniw yn unol â Chyllideb Derfynol 2022-23	9,793.30
Addasiadau i'r Waelodlin	(4.3)
Ailflaenoriaethu'r Gyllideb	(23.7)
Dyraniad MEG	457.80
Trosglwyddo'r gyllideb gyfredol i mewn (Grant CCG)	160.20
DEL Diwygiedig yn unol â Chyllideb Ddrafft 2023-24	10,383.30
Cyfalaf	
Gwaelodlin Cyfalaf yn unol â Chyllideb Ddrafft 2022-23	339.3
Dyraniad Ychwanegol	35.7
DEL Diwygiedig yn unol â Chyllideb Ddrafft 2023-24	375

Cyfanswm Cyffredinol Cyllideb Ddrafft yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol	10,758.30
--	------------------

Nid yw'r tabl uchod yn cynnwys Gwariant a Reolir yn Flynyddol, sydd y tu allan i Derfyn Gwariant Adrannol (DEL) Llywodraeth Cymru.

Sut cafodd cynigion y Gyllideb eu llunio

Mae'r Prif Grŵp Gwariant (MEG) Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn cynnwys y refeniw craidd a'r cyllid cyfalaf ar gyfer GIG Cymru, ynghyd â chyllid i ategu iechyd y cyhoedd, gofal cymdeithasol a chynorthwyo plant. Mae'n cefnogi ein hamcanion llesiant i ddarparu gofal iechyd cynaliadwy, effeithiol o ansawdd uchel, ac i ddiogelu, ailadeiladu a datblygu ein gwasanaethau ar gyfer pobl agored i niwed. Mae hefyd yn cefnogi'r broses o roi Cymru lachach ar waith, sef ein cynllun hirdymor ar gyfer iechyd a gofal cymdeithasol.

Mae'r gyllideb hon yn cynnwys cyfnod o ddwy flynedd rhwng 2023-24 a 2024-25. Mae setliadau'r MEG wedi cael eu hasesu drwy'r broses pennu cyllideb gyda chytundeb y Cabinet i ddiogelu gwasanaethau craidd rheng flaen, cyn belled ag y bo modd.

Roedd y gyllideb ddrafft ar gyfer 2022-23 yn darparu ar gyfer cynnydd o £824 miliwn yng nghyllid rheolaidd y GIG, er bod y gyllideb hon wedi'i phennu ar adeg pan oedd disgwyl i'r cyfraddau chwyddiant fod oddeutu pedwar y cant, a chyn i'r rhyfel yn Wcráin achosi cynnydd sylweddol mewn prisiau ynni.

Gyda'r cyllid hwn, llwyddom i ddarparu cynnydd craidd o £180 miliwn i sefydliadau'r GIG ar ddechrau blwyddyn ariannol 22-23, er mwyn bodloni'r twf yn y galw a chostau craidd, ac ynghyd â'r £170 miliwn a ddyrannwyd gennym i gefnogi'r gwaith o adfer gofal wedi'i gynllunio; bydd hyn yn rheolaidd ar gyfer 23-24.

Bydd yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn cynyddu o'r waelodlin refeniw wedi'i haddasu o £9.789 biliwn i £10.38.8 biliwn ar gyfer 2023-24 a £10.613 biliwn ar gyfer 2024-25.

Mae setliad yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn darparu ar gyfer cynnydd net yn y Llinell Wariant yn y Gyllideb (BEL) ar gyfer 'Cyflenwi

Gwasanaethau Craidd y GIG' yn 2023-24, sef £407.3 miliwn, gyda chynnydd pellach o £204 miliwn yn 2024-25.

Yn ogystal â'r cynnydd yng nghyllid y GIG a ddyrannwyd ar gyfer 2023-24, mae setliad yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol hefyd yn cynnwys dyraniadau penodol ar gyfer:

- Iechyd meddwl – £75 miliwn ar gyfer 2023-24, gan godi i £90 miliwn erbyn 2024-25
- Gofal cymdeithasol – £55 miliwn, gan gynyddu i £60 miliwn erbyn 2024-25 a;
- Gofal plant a blynyddoedd cynnar – £28 miliwn wedi'i ddyrannu yn 2022-23, gan gynyddu i £30 miliwn yn 2023-24.

Mae cyllid refeniw rheolaidd o £170 miliwn ar gyfer adferiad y GIG yn dal ar gael ar gyfer 2023-24 a bydd y cyllid hwn yn cael ei ddyrannu i'r GIG i gefnogi'r gwaith o roi cynlluniau ar waith i gryfhau gwasanaethau gofal wedi'u cynllunio a helpu i leihau amseroedd aros mewn ysbytai.

Byddwn hefyd yn parhau i fuddsoddi mewn dull o adfer sy'n seiliedig ar werth yn y tymor canolig, gan ganolbwyntio ar wella'r canlyniadau sy'n bwysig i gleifion; mae £19 miliwn wedi'i ddyrannu ar gyfer hyn yn 2023-24. Bydd y dyraniad hwn hefyd yn helpu i adfer y GIG, gyda phwyslais ar ddarparu ymyriadau gwerthfawr sy'n sicrhau gwell canlyniadau i gleifion ac yn cefnogi cynaliadwyedd gwasanaethau, ac yn lleihau'r amseroedd aros am driniaeth yn y tymor canolig. Bydd y buddsoddiad hwn yn rhoi mwy o bwyslais ar sicrhau canlyniadau sy'n bwysig i gleifion, a bydd yn ategu'r gwaith o weithredu cynlluniau sy'n cael eu datblygu ar hyn o bryd i ddelio â'r cleifion sy'n aros am driniaeth.

Mae'r buddsoddiadau hyn, gyda'i gilydd, yn sicrhau ein bod ar y trywydd iawn i gyflawni ein hymrwymiad i fuddsoddi £1biliwn ar gyfer adferiad y GIG yn ystod cyfnod y Senedd hon.

Rydym wedi neilltuo cyllid yn y gyllideb hon ar gyfer ymyriadau Covid parhaus – yn benodol, profi, olrhain cysylltiadau, brechu torfol, a darparu cyfarpar diogelu personol i'r GIG ac i'r maes gofal cymdeithasol. Mae'r cyllid hwn wedi cael ei leihau, yn unol â'r cynlluniau, yn 2022-23 a bydd yn cael ei adolygu wrth i ni weithio drwy heriau

parhaus Covid.

Bydd £17.8 miliwn yn fwy o gyllid i gefnogi'r cynllun comisiynu Addysg a Hyfforddiant, gan fuddsoddi yng ngweithlu'r dyfodol yng Ngwasanaeth Iechyd Gwladol Cymru. Dyma fydd ein buddsoddiad mwyaf erioed mewn hyfforddiant i'r gweithlu ar gyfer y GIG. Byddwn ni hefyd yn parhau i ddarparu £7 miliwn tuag at gyflawni ein hymrwymiad i sefydlu ysgol feddygol newydd yng Ngogledd Cymru.

Rydym hefyd yn buddsoddi dros £657m o gyfalaf cyffredinol ar gyfer Seilwaith Digidol, Cyfarpar y GIG, a Seilwaith y GIG yn ystod 2023-24 a 2024-25. Gyda buddsoddiadau cyfalaf ychwanegol o £105 miliwn ar gyfer Gofal Cymdeithasol ar draws 2023-24 a 2024-25.

Rydym hefyd yn dyrannu £10 miliwn ychwanegol i gefnogi'r gwaith o ehangu Dechrau'n Deg i helpu i gyflawni ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i ehangu'r ddarpariaeth blynnyddoedd cynnar yn raddol i gynnwys pob plentyn dwy oed (Cam Un), gyda phwyslais arbennig ar gryfhau'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg. Mae hon hefyd yn elfen allweddol o'r cytundeb cydweithio â Phlaid Cymru.

Sylwadau ar gamau gweithredu a manylion dyraniadau'r Llinell Wariant yn y Gyllideb

- 1. Dadansoddiad o ddyraniadau'r MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 2023-24 yn ôl Maes Rhaglen Wariant, Cam Gweithredu a Llinell Wariant yn y Gyllideb.**

Cyfeiriwch at Atodiad A.

- 2. Dyraniadau dangosol MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 2024-25 a 2025-26.**

Mae dyraniadau'r gyllideb ddangosol ar gyfer 2024-25 wedi'u cynnwys yn nhablau'r BEL yn Atodiad A. Nid oes gennym gyllidebau dangosol ar gyfer 2025-26.

- 3. Sylwebaeth ar bob un o'r Camau Gweithredu yn yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, gan gynnwys dadansoddiad ac esboniad**

o'r newidiadau. Dylai'r waelodlin at y diben hwn fod yn gyson â'r waelodlin sydd wedi'i nodi yn y tablau gwariant a naratif y gyllideb.

Cyfeiriwch at Atodiad B.

Gwybodaeth arall

Yn ogystal â'r pedair thema arferol, sef gwerth am arian, blaenoriaethu, gwariant ataliol a fforddiadwyedd, ac arwydd o sut mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015 a'i phum ffordd o weithio wedi dylanwadu ar ddyraniadau'r gyllideb ar gyfer iechyd a gofal cymdeithasol, hoffai'r Pwyllgor gael gwybodaeth am y canlynol (lle nad yw wedi'i chynnwys eisoes yn y sylwebaeth ar bob Cam Gweithredu).

Rhoi pobl wrth galon iechyd a gofal cymdeithasol

- 4. Rhowch fanylion ynghylch sut bydd y dyraniadau'r gyllideb drafft ar gyfer gwasanaethau gofal sylfaenol, gan gynnwys buddsoddi yn yr ystad gofal sylfaenol a rhwydweithiau gofal sylfaenol, yn cyfrannu at nod polisi Llywodraeth Cymru o symud gofal o ysbytai i leoliadau cymunedol neu ofal sylfaenol. Sut byddwch yn asesu a yw'r dyraniadau'n cyflawni'r canlyniadau a fwriedir.**

Sefydlwyd clystyrau fel mecanweithiau i gyfeirio gwaith cynllunio oddi wrth flaenoriaethau gwasanaethau unigol a thuag at anghenion unigolion a chymunedau gan ddefnyddio'r holl adnoddau sydd ar gael ym mhob ardal glwstwr i gael yr effaith fwyaf bosibl.

Mae clwstwr yn dod â'r holl wasanaethau lleol sy'n ymwneud ag iechyd a gofal ar draws ardal ddaearyddol at ei gilydd, gan wasanaethu poblogaeth rhwng 25,000 a 100,000 fel arfer. Mae gweithio fel clwstwr yn sicrhau bod gofal yn cael ei gydlynu'n well i hyrwyddo llesiant unigolion a chymunedau.

Mae clystyrau wrth galon y Model Gofal Sylfaenol i Gymru, sy'n cefnogi'r gwaith o gyflawni gweledigaeth Cymru lachach o wasanaeth iechyd a gofal integredig sy'n canolbwyntio ar hybu iechyd a llesiant ac sydd wedi'i ddylunio i ddarparu mynediad at y gofal iawn ar yr adeg iawn gan y gweithiwr proffesiynol neu'r gwasanaeth priodol, yn y cartref neu'n agos iddo. Mae Cymru lachach yn cydnabod na ddylai

pobl fynd i ysbyty cyffredinol dosbarth oni bai mai dyma'r unig fan lle y gellir darparu'r driniaeth sydd ei angen ar yr unigolyn hwnnw.

Yn ystod 2023-24, rydym yn cyflymu gwaith clystyrau ac yn gwahaniaethu rhwng eu swyddogaethau cynllunio a chyflawni. Erbyn mis Mawrth 2024, bydd Cydweithrediadau Proffesiynol yn cael eu sefydlu ar gyfer meddygon teulu, fferyllwyr, optometryddion, deintyddion, gweithwyr proffesiynol perthynol i iechyd a nyrsys. Cynrychiolir y Cydweithrediadau hyn yn y clwstwr i sicrhau y darperir y gwasanaeth amlbroffesiwn gorau posibl. Er mwyn cryfhau'r swyddogaeth cynllunio clwstwr, mae byrddau iechyd a'u partneriaid yn yr awdurdodau lleol wedi sefydlu grwpiau cynllunio ar draws clystyrau (PCPG) sydd, wrth iddynt wreiddio, yn gallu cyd-fynd yn well â gwaith cynllunio strategol ar lefel Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol (RPB). Wrth i waith cynllunio RPB a PCPG gryfhau, dylai hyn ailgydbwysu'r system iechyd a gofal gan symud y gweithlu a buddsoddiad oddi wrth ysbytai a salwch er mwyn canolbwyntio ar iechyd a llesiant yn ein cymunedau.

Mae amrywiaeth o gamau gweithredu cenedlaethol i gefnogi'r gwaith o ailgydbwysu'r system iechyd a gofal i greu gwasanaeth llesiant sydd ar gael yn lleol, yn cael eu harwain drwy'r Rhaglen Ailgydbwysu Gofal, y Rhaglen Strategol ar gyfer Gofal Sylfaenol, y Chwe Nod ar gyfer Gofal Brys a Gofal Mewn Argyfwng. O 2023-24 ymlaen, bydd y Rhaglen Gofal wedi'i Gynllunio yn dechrau gyrru'r gwaith o weithredu llwybrau gofal cenedlaethol sydd wedi'u llunio i symud o fodel gofal meddygol, episodig i fodel person cyfan a chymdeithasol gydol oes gyda mwy o bwyslais ar hunanofal, atal, a gwasanaethau lleol.

Er mwyn helpu i ddod â gwasanaethau lleol at ei gilydd i gydweithio drwy glystyrau a darparu gwell mynediad at y gweithwyr proffesiynol cywir, rydym yn cymryd y camau canlynol:

Gwasanaethau Meddygol Cyffredinol

Mae Llywodraeth Cymru yn buddsoddi dros £17 miliwn mewn Gwasanaethau Meddygol Cyffredinol (GMS) drwy'r cytundeb contract GMS ar gyfer 2022-23. Cyhoeddwyd y cytundeb hwn ar 28 Hydref 2022 o ganlyniad i drafodaethau teiran rhwng Llywodraeth Cymru, GIG Cymru a GPC Cymru ac mae'n golygu newidiadau i gontractau a fydd yn gwella gwasanaethau i gleifion ac yn lleihau'r baich gweinyddol ar feddygon teulu, gan eu galluogi i ganolbwyntio ar ddarparu gofal o ansawdd uchel.

Bydd hyn yn cyflwyno'r newid mwyaf i'r contract GMS ers 2004. Yn amodol ar ymgynghoriad yn ystod gwanwyn 2023, bydd Contract Unedig symlach newydd yn dod i rym o 1 Hydref 2023 ymlaen. Nod y Contract Unedig yw symleiddio'r gwasanaethau y mae'n rhaid i bob practis meddygon teulu yng Nghymru eu darparu. Disgwyliwn i hyn ddileu biwrocratiaeth ddiangen i feddygon teulu a'u timau, yn ogystal â'i gwneud yn gliriach i ddinasyddion pa wasanaethau y gallant ddisgwyl eu cael gan feddygon teulu yn unrhyw le yng Nghymru.

Rydym yn parhau i gymryd camau i wella mynediad at GMS. Yn 2019, fe wnaeth ein Safonau Mynediad ein rhoi ar y trywydd i wella a sicrhau cysondeb ledled Cymru. Mae'r llwyddiant wedi cynyddu o un flwyddyn i'r llall dros y tair blynedd diwethaf, gydag 89 y cant o bractisau bellach yn cyflawni'r holl safonau. Rydym wedi parhau i adeiladu ar y dull gweithredu hwn: ym mis Ebrill 2022 fe wnaethom gyflwyno newidiadau i'r contract meddygon teulu i wella mynediad at apwyntiadau ac i ddatrys y problemau sy'n ymwneud â'r cyfnodau prysur iawn am 8am. Bydd y cytundeb cyswllt ar gyfer 2022-23 yn cadarnhau ein disgwyliadau o ran mynediad ymhellach, wrth i arferion symud o ddangos eu bod wedi cyflawni'r Safonau Mynediad, i gael eu gorfodi o dan contract i'w cynnal o fis Ebrill 2023 ymlaen.

Rydym yn parhau i fuddsoddi yn ein gweithlu gofal sylfaenol i gryfhau a gwella capasiti o fewn y gwasanaeth. Yn 2021 fe wnaethom ddarparu £2 miliwn o gyllid ychwanegol i gefnogi capasiti ychwanegol mewn gwasanaethau meddygol cyffredinol dros gyfnod heriol y gaeaf. Cafodd hyn ei gynyddu i £4 miliwn o 1 Ebrill 2022 ymlaen ar gyfer y tair blwyddyn ariannol nesaf. Er mwyn diwallu anghenion iechyd cymhleth pobl yng Nghymru, mae angen amrywiaeth eang o rolau sy'n gweithio gyda'i gilydd ar draws gofal sylfaenol. Mae hyn yn galluogi pobl i weld y person addas ar gyfer eu hanghenion, ac mae'n bwysig nodi nad meddyg teulu yw hwn bob amser.

Fferyllfa Gymunedol

Mae buddsoddiad parhaus yn cael ei wneud drwy'r Fframwaith Cytundebol Fferylliaeth Gymunedol i ddarparu'r Gwasanaeth Fferylliaeth Gymunedol Clinigol a'r Gwasanaeth Presgripsiynu Annibynnol Fferylliaeth Gymunedol ledled Cymru, gan gefnogi pobl i gael mynediad at gyngor a thriniaeth am ddim yn y gymuned, yn aml heb fod angen aros am apwyntiad.

Canolfannau Iechyd a Gofal Integredig

Bydd ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i ddatblygu hybiau a chanolfannau iechyd a gofal cymunedol yn rhoi cyfle i gefnogi darpariaeth gwasanaethau di-dor drwy greu pwyntiau mynediad unigol lleol a chydleoli staff a gwasanaethau sy'n darparu llwybrau gofal integredig.

Bydd y prosiectau'n cyd-fynd yn llwyr ag egwyddorion y Model Gofal Sylfaenol ar gyfer Cymru a Cymru Iachach: Cynllun Hirdymor ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol (2019), wrth ddarparu dull system gyfan sy'n dangos integreiddiad gwasanaethau iechyd, gofal cymdeithasol, awdurdodau lleol a'r sector gwirfoddol. Mae hyn wedi hwyluso prosesau cydweithio ac ymgynghori er mwyn dod i gonsensws ynghylch y math o ddarpariaeth gofal sylfaenol sydd, ym marn cleifion a staff, yn rhoi'r gefnogaeth orau i bobl, yn rhoi mynediad hawdd at wasanaethau lleol ar gyfer gofal ac yn sicrhau bod atebion technolegol yn gwella mynediad at hunanofal.

Mae'r weledigaeth yn canolbwyntio ar swyddogaethau hyblyg a chynllun addasadwy sy'n cefnogi darpariaeth gwasanaethau sy'n newid. Mae adborth o weithgareddau ymgysylltu wedi tynnu sylw at yr egwyddorion allweddol canlynol sy'n elfennau pwysig o ddatblygiad yr ystad gofal sylfaenol yng Nghymru yn y dyfodol:

- Pwysigrwydd sefydlu cyfleusterau newydd fel ffocws i'r gymuned ehangach.
- Yr angen i symud oddi wrth fodelau Gwasanaethau Meddygol Cyffredinol pur un partner, gan ffafrio gwasanaethau amlddisgyblaethol mwy cynaliadwy a chydweithredol sydd wedi'u cyd-leoli.
- Yr angen i wneud y defnydd gorau posibl o'r ystad gyhoeddus ehangach (ee llyfrgelloedd a neuaddau cymunedol).
- Cydnabod y gallai gwahanu llwybrau gofal sylfaenol a chymunedol brys / heb eu trefnu fod angen cyfleusterau gwahanol.
- Dim dull sy'n defnyddio cynllun 'un ateb i bawb' – rhaid i'r strategaeth fod yn hyblyg ac yn gallu ymateb i anghenion lleol.
- Mae'n hanfodol bwysig sicrhau tegwch i bob claf o ran mynediad, y gwasanaeth a gynigir a'r amgylchedd.

Gofal a Chymorth Adsefydlu

Mae pobl hŷn sydd hefyd yn eiddil yn fwy tebygol o gael eu derbyn yn annisgwyl ac

maent yn fwy agored i heintiau sy'n gysylltiedig â gofal iechyd, deliriwm ac anawsterau o ran cynnal maeth, hydradiad a gofal croen da. O ganlyniad, mae pobl hŷn eiddil fel arfer yn aros yn hirach, mae eu cyfraddau marwolaeth ac aildderbyn yn uwch, ac maent yn fwy tebygol o gael eu rhyddhau i ofal preswyl ([meddyliwch am eiddilwch, NHS Improvement Scotland](#))).

Bydd llwybrau eiddilwch, sy'n seiliedig ar asesiad uniongyrchol o eiddilwch a mynediad at dimau amlbroffesiwn (sy'n cynnwys geriatregwyr, nyrsys pobl hŷn, therapyddion galwedigaethol a ffisiotherapyddion o leiaf) yn arwain at wella'n gyflym.

Dim ond os lleolir therapyddion galwedigaethol a ffisiotherapyddion ychwanegol i hwyluso'r broses o adsefydlu a rhyddhau cleifion ac os defnyddir yr egwyddor o beidio ag atgyfeirio cleifion i gartref gofal o wely aciwt (D2RA) y bydd wardiau ar gyfer pobl hŷn yn cael eu hailddynodi fel gwelyau gofal mwy dwys neu ofal llai dwys (yn yr un modd ag y gwnawn gyda'r gwaith capasiti cymunedol o ddarparu gofal llai dwys er mwyn gwella).

Er mwyn lleihau nifer y bobl sy'n cael eu derbyn i'r ysbyty'n gyfan gwbl, mae ysbyty yn y cartref (ee wardiau rhithwir neu a arweinir gan feddygon teulu); troi o amgylch yn y drws ffrynt (Cadw'n lach Gartref) a Thimau Adnoddau Cymunedol sy'n darparu gofal 'mwy dwys' yn ogystal â gofal 'llai dwys' yn adnoddau hollbwysig.

Y broblem ar hyn o bryd yw bod gormod o fyrddau iechyd yn cadw eu hadnoddau therapi galwedigaethol a ffisiotherapi ar wardiau meddygol, llawfeddygol neu orthopedig heb lwybr eiddilwch ac nad ydynt yn manteisio i'r eithaf ar wasanaethau adsefydlu ac osgoi derbyn. Mae hyn yn atal gweithredu effeithiol i leihau hyd yr arhosiad a'r llif.

Mae'r Fframwaith Proffesiynau Perthynol i Iechyd: Edrych Ymlaen Gyda'n Gilydd yn nodi'r weledigaeth ar gyfer trawsnewid gwasanaethau Proffesiynau Perthynol i Iechyd, gan gynnwys mwy o fynediad, cyfran fwy o'r gweithlu mewn gwasanaethau sylfaenol a chymunedol, a'r cynnydd mewn adsefydlu cymunedol.

Mae'r Arweinydd Proffesiynau Perthynol i Iechyd (AHP) Cenedlaethol ar gyfer Gofal Sylfaenol a Chymunedol yn aelod o dîm y Rhaglen Strategol ar gyfer Gofal Sylfaenol ac mae'n arwain gwaith i ddatblygu cydweithio proffesiynol ymysg y Proffesiynau Perthynol i Iechyd fel rhan o'r seilwaith Cymunedol a'r Rhaglen Datblygu Clystyrau Carlam. Mae'n gweithio gyda grŵp arweinyddiaeth Proffesiynau Perthynol i Iechyd cenedlaethol ym maes Gofal Sylfaenol i gytuno ar y ffordd orau o gefnogi Grwpiau

Cynllunio ar draws Clystyrau er mwyn comisiynu gwasanaethau amlbroffesiwn ar gyfer poblogaethau penodol.

Mae angen 'sbardun' i symud adnoddau Proffesiynau Perthynol i lechyd i mewn i'r gwasanaethau hyn. Yn ddefnyddol, byddai hyn yn golygu datganiad neu ofyniad i wneud hyn naill ai fel rhan o'r Rhaglen Gofal Sylfaenol Strategol neu'r rhaglen Chwe Nod, a ddylai fod wedi'u hategu gan gyllid os oes modd. Yn 2021/22, nodwyd £5 miliwn i gynyddu mynediad at weithwyr proffesiynol perthynol i lechyd mewn gwasanaethau sylfaenol a chymunedol. Dylai hyn fod yn rheolaidd o fis Ebrill 2022 ymlaen er mwyn sicrhau bod Proffesiynau Perthynol i lechyd yn cael eu trawsnewid o ddarpariaeth yn yr ysbyty i wasanaethau sylfaenol a chymunedol y gellir cael mynediad uniongyrchol iddynt, sy'n 'tynnu' pobl allan o'r ysbyty yn ôl adref ar sail llwybrau D2RA, yn ogystal ag atal derbyniadau drwy ddarparu dewisiadau yn y gymuned yn hytrach na derbyn pobl i'r ysbyty. Bydd gwasanaethau Proffesiynau Perthynol i lechyd integredig yn y gymuned yn cyflawni nodau cyffredin pob un o'r rhaglenni Cenedlaethol. Heb fuddsoddiad, bydd yn anodd dechrau'r newid sy'n ofynnol o ran gwaith y Proffesiynau Perthynol i lechyd a thrwy hynny gefnogi'r gweithlu i gyflawni Ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i wella mynediad at weithwyr ieuchyd proffesiynol.

Deintyddiaeth

Mae cyllid o £167.7 miliwn yn cael ei ddyrannu i fyrddau ieuchyd ar gyfer darparu gwasanaethau deintyddol y GIG bob blwyddyn. Ategir hyn gan y Refeniw Codi Tâl ar Gleifion sy'n rhoi cyllideb â chyfanswm o ychydig dan £202 miliwn. Mae'r gyllideb ddeintyddol wedi cael ei chynyddu yn unol ag argymhelliad y Corff Adolygu Meddygon a Deintyddion ar gyfer 2022-23, heb gynnig unrhyw ostyngiad yn y gyllideb ddrafft ar gyfer 2023-24.

Ar hyn o bryd, rydym yn gweithio ar raglen ddiwygio ym maes deintyddiaeth sy'n ceisio symud o system sy'n seiliedig ar gyflawni Unedau o Weithgarwch Deintyddol i system sy'n gallu mynd i'r afael ag anghydraddoldebau drwy ganolbwyntio ar risgiau ac anghenion cleifion ond sy'n seiliedig ar atal. Bydd y dull hwn yn gwella mynediad ac ansawdd gwasanaethau.

Ers mis Ebrill 2022 mae practisau deintyddol wedi cael cyfle i optio i mewn i amrywiad contract sy'n disodli'r hen fesur Unedau Gweithgarwch Deintyddol â metrigau maint. Gyda 90 y cant o'r cyllid deintyddol dan gontract bellach yn gweithio

dan drefniadau diwygiedig, mae cynnydd da wedi'i wneud o ran gwreiddio'r dull gweithredu hwn.

Mae baich cysylltiedig â chlefydau'r geg yn dal yn uchel ymysg y boblogaeth, er eu bod at ei gilydd yn anhrosglwyddadwy ac yn gallu cael eu hatal. Prif glefydau'r geg yw pydredd dannedd (caries) a chlefyd y deintgig (periodontitis). Gellir atal clefydau iechyd y geg drwy gyfuniad o addasu deiet (lleihau lefel y siwgr, alcohol a thybaco a ddefnyddir), brwsio dannedd yn rheolaidd gyda phast dannedd sy'n cynnwys fflworid, a chanllawiau gan weithwyr proffesiynol deintyddol, gan gynnwys defnyddio farnais fflworid yn ychwanegol.

O ran atal yn benodol, mae pump y cant o werth y contract ar gyfer pob practis sy'n rhan o'r broses diwygio contractau yn ymwneud yn uniongyrchol â chyflawni metrig maint sy'n gysylltiedig â darparu farnais fflworid i gleifion y byddai o fudd iddynt.

O ran mesur canlyniadau, mae diwygio deintyddol yn cyflwyno'r defnydd o'r offeryn Asesu Risg ac Anghenion Clinigol y Geg (ACORN) sy'n categoreiddio cleifion fel rhai Coch, Oren a Gwyrdd ar gyfer hanes periodontol, cymdeithasol a phydredd yn y dannedd. Bydd y data a gynhyrchir drwy ddefnyddio'r adnodd hwn yn rhoi gwell darlun o iechyd y geg ymysg y boblogaeth ac yn ein galluogi i olrhain gwelliannau ar lefel leol a chenedlaethol.

Y Cynllun Gwên

Mae'r Cynllun Gwên (D2S) yn gynllun cenedlaethol, sy'n dilyn egwyddorion iechyd y cyhoedd o gyffredinoliaeth gymesurⁱ. Mae'n seiliedig ar ddarparu dulliau a argymhellir yng nghanllawiau NICEⁱⁱ. Mae cyllid ar gyfer D2S wedi'i gynnwys yn nyraniadau cyffredinol y byrddau iechyd, gyda chyfanswm o ychydig o dan £4 miliwn y flwyddyn. Nid yw hyn wedi newid ers 2023-24.

Mae D2S yn cynnwys rhaglen ataliol gyffredinol ar gyfer plant o'u genedigaeth, wedi'i hintegreiddio yn Rhaglen Plant Iach Cymru a rhaglen ataliol wedi'i thargedu ar gyfer plant ysgolion meithrin a chynradd, sy'n cynnwys darparu rhaglenni brwsio dannedd a farnais fflworid ar gyfer plant i helpu i amddiffyn dannedd rhag pydredd.

Y nodau yw dechrau arferion da yn gynnwys drwy roi cyngor i deuluoedd sydd â phlant ifanc ac annog mynd i bractis deintyddol yn rheolaidd. Mae'r elfen hon o D2S yn cydyfynd â rhaglen Plant Iach Cymru a'i dull o ddarparu cymorth cyffredinol a gwell. Darperir pecynnau brwsio dannedd gartref a chwpanau bwydo i blant sydd angen

lefel uwch o gymorth. Anogir pob ysgol gynradd yng Nghymru i gymryd rhan yn Rhwydwaith Ysgolion Iach Cymru, ac o fewn hynny, ymgorffori arferion da ar gyfer ymddygiad iach fel rhan o ddull gweithredu 'ysgol gyfan'. Mae hyn yn cynnwys bwyta'n iach ar gyfer iechyd y geg a hylendid y geg, a pholisïau ar ddarpariaeth bwyd a diod yn y lleoliad. Mae D2S yn gweithio'n agos gyda Chydgysylltwyr Ysgolion Iach a'r rhaglen Sgiliau Maeth am Oes. Mae adnoddau addysgu D2S ar gael i bawb ar Hwb (<https://hwb.gov.wales/>) er mwyn helpu gweithwyr addysg proffesiynol sy'n darparu addysg ar iechyd y geg ac yn codi ymwybyddiaeth o bwysigrwydd iechyd y geg.

Mae D2S yn darparu rhaglen ataliol wedi'i thargeddu ar gyfer plant ysgolion meithrin a chynradd sy'n cynnwys darparu rhaglenni brwsio dannedd mewn ysgolion a rhaglenni farnais fflworid ar gyfer plant er mwyn helpu i amddiffyn dannedd rhag pydredd. Darperir pecynnau brwsio dannedd yn y cartref hefyd i annog arferion da yn y cartref. Mae'r agweddau hyn ar D2S wedi'u targedu at ardaloedd mwy difreintiedig yng Nghymru, gydag oddeutu 70 y cant o feithrinfeydd ac ysgolion yn cael eu gwahodd i gymryd rhan. Mae plant hyd at oedran Blwyddyn Dau (plant rhwng chwech a saith oed) wedi'u cynnwys. Hefyd, gwahoddir pob meithrinfa sydd â statws Dechrau'n Deg, a phob ysgol sydd â darpariaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol, i gymryd rhan.

Yn bennaf, mae 2022-23 wedi bod yn flwyddyn o adfer ar ôl y pandemig, ond rydym yn hyderus y bydd y rhaglen hon yn cael ei hailsefydlu'n llwyr yn 2023-24.

5. Rhowch fanylion y dyraniadau yn y gyllideb ddrafft ar gyfer atal ac ymyrryd yn fuan, a sut byddwch yn asesu a yw'r dyraniadau'n cyflawni'r canlyniadau a fwriedir. A fydd y dyraniadau'n galluogi dull gweithredu 'system gyfan' ar gyfer gwella iechyd a llesiant pobl, yn ogystal â thargeddu adnoddau (a chyflawni canlyniadau mesuradwy) mewn meysydd sy'n peri pryder allweddol.

Rydym yn parhau i ganolbwyntio ar gymryd camau sylweddol i newid yr agwedd o drin i atal ac ymyrryd yn fuan. Mae hyn wedi'i ymgorffori yn y weledigaeth rydym wedi'i sefydlu yn Cymru Iachach, lle rydym yn canolbwyntio'n gadarn ar atal ac ymyrryd yn fuan er mwyn helpu i alluogi ac annog iechyd a llesiant da gydol oes.

Mae'r camau gweithredu presennol i fynd i'r afael ag atal ac ymyrryd yn fuan wedi'u gwreiddio ar draws ystod eang o weithgareddau. Mae gan Fyrddau Iechyd yng Nghymru gyfrifoldeb craidd dros iechyd a llesiant eu poblogaethau, a bydd llawer o'u gwaith atal yn cael ei ariannu drwy eu dyraniadau craidd. Mae hyn yn cynnwys gwaith maent yn ei wneud mewn partneriaeth drwy Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus a Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol. Un o ddibenion craidd Iechyd Cyhoeddus Cymru yw lleihau anghydraddoldebau, cynyddu disgwyliad oes iach a gwella iechyd a llesiant pawb yng Nghymru, nawr ac ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. Mae eu cyllid craidd drwy'r gyllideb hon ar gyfer 2023/24 yn £134 miliwn.

Oherwydd y gwaith cynllunio strategol sy'n ofynnol o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, a thrwy ein dull gweithredu iechyd ym mhob polisi sy'n cael ei gefnogi gan broses yr Asesiad o'r Effaith ar Iechyd (HIA), yn aml iawn nid yw'r gyllideb sy'n cael ei dyrannu'n benodol i fynd i'r afael ag atal yn gallu cael ei gwahanu oddi wrth gyfanswm gwariant y llywodraeth. Fodd bynnag, mae rhai enghreifftiau penodol yn bodoli, gan gynnwys cyllid Atal a Blynnyddoedd Cynnar gwerth £7.2 miliwn y flwyddyn, a ddyrennir i Fyrddau Iechyd Lleol ac Iechyd Cyhoeddus Cymru i weithredu fel cyllid sbarduno i gefnogi gweithgarwch atal. Ar gyfer 2022-23, 2023-24 a 2024-25, mae gweinidogion wedi gorchymyn bod y rhai sy'n derbyn y cyllid yn defnyddio'r rhan fwyaf ohono i gefnogi ymdrechion i fynd i'r afael ag ysmegu yn ystod beichiogrwydd, i sefydlu gwasanaeth Rhoi'r Gorau i Ysmegu yn yr Ysbyty, ac i ddarparu cymorth ar gyfer atal sy'n cyd-fynd â'r strategaeth Pwysau Iach: Cymru Iach. Mae ein strwythurau llywodraethu, ein gwaith trawslywodraethol a'n cydweithrediad â Byrddau Iechyd ac Iechyd Cyhoeddus Cymru yn ein galluogi i fabwysiadu dull system gyfan, ac ymgorffori prosesau gwerthuso mewn prosiectau.

Mae datblygu dull systemau cyfan ar gyfer atal a lleihau nifer y bobl sydd dros bwysau ac yn ordew yn rhan annatod o'r cynllun cyflawni Pwysau Iach: Cymru Iach ar gyfer 2022-24. Mae swyddogion yn gweithio gydag Iechyd Cyhoeddus Cymru a thimau iechyd y cyhoedd lleol i adeiladu ar rôl saith cydlynedd rhanbarthol a'r ystod eang o weithwyr iechyd proffesiynol sy'n rhan annatod o'r system i newid ein harferion bwyta a gweithgarwch, ac i ystyried sut mae pob rhan o'r system yn chwarae ei rhan wrth fynd i'r afael â'r newid hwn. Mae hyn yn cael ei gefnogi gan ddyraniad o £1.2 miliwn drwy gyllideb y strategaeth Pwysau Iach: Cymru Iach.

Ochr yn ochr â hyn, mae cyllid wedi'i dargedu at raglenni atal ac ymyrryd yn fuan penodol, gan gynnwys £600,000 i gefnogi cynllun peilot Plant a Theuluoedd, sy'n cael ei dreialu ym Merthyr Tudful, Caerdydd ac Ynys Môn; ac £1 miliwn i ddatblygu Rhaglen Atal Diabetes Cymru Gyfan, sy'n cael ei chyflwyno ar draws pob un o'r saith bwrdd iechyd. Mae prosesau gwerthuso wedi'u cynnwys yn y rhaglenni hyn, gyda byrddau rhaglenni penodol wedi'u datblygu i gefnogi'r gwaith o gyflawni a monitro llwyddiant. Ar gyfer pob rhaglen o fewn Pwysau Iach: Cymru Iach, mae'r gwaith o gyflwyno'r llwybr rheoli pwysau diwygiedig ar gyfer Cymru gyfan wedi dechrau ar draws pob un o'r saith bwrdd iechyd. Mae lefel un y llwybr yn canolbwyntio ar atal ac ymyrryd yn fuan ac mae byrddau iechyd wedi cael cymorth i ddatblygu eu cynlluniau cyflawni i gefnogi poblogaethau lleol. Mae cynnig digidol lefel un cenedlaethol ar gyfer rheoli wedi cael ei ddatblygu gan Iechyd Cyhoeddus Cymru i gefnogi'r gwaith hwn ymhellach, ac mae swyddogion yn monitro llwyddiant drwy drafodaethau a monitro rheolaidd yn yr is-grŵp Gwerthuso, Ymchwil a Chanlyniadau wrth i eitemau penodol ar yr agenda godi.

Rydym hefyd yn canolbwyntio'n sylweddol ar wella'r gwaith o reoli cyflyrau cronig er mwyn lleihau cynnydd clefydau a'r risg o ddatblygu cymhlethdodau eilaidd. Mae ein dull gweithredu wedi'i nodi mewn cyfres o ddatganiadau ansawdd ar gyfer gwasanaethau clinigol mawr, fel clefyd y galon, strôc, clefyd anadlol, clefyd yr arennau a chyflyrau niwrolegol. Mae'r datganiadau hyn yn nodi sut beth ddylai gwasanaethau clinigol da fod er mwyn helpu'r GIG yng Nghymru i gynllunio gwasanaethau. Maent hefyd yn cynnwys llwybrau clinigol a chanllawiau rheoli clinigol y cytunwyd arnynt yn genedlaethol i helpu gwasanaethau'r GIG i ganolbwyntio ar reoli cyflyrau cronig yn rhagorol. Mae gennym dimau arweinyddiaeth glinigol ar waith ym meysydd y cyflyrau hyn, sy'n gweithio gyda gwasanaethau i gasglu data a gwella'r ddarpariaeth graidd. Er enghraifft, mae ansawdd y gwaith arferol o reoli clefyd rhwystrol cronig yr ysgyfaint (COPD) ac asthma yn cael ei fonitro drwy'r Rhaglen Genedlaethol Archwilio Asthma a COPD. Mae'r arweinydd clinigol cenedlaethol ar gyfer meddygaeth anadlol yn gweithio gyda byrddau iechyd yng Nghymru i ymateb i'r canfyddiadau hyn a datblygu offer cefnogol a all helpu i annog ymyriadau gofal iechyd mwy cyson ac o ansawdd uchel. Caiff hyn ei gefnogi gan grwpiau cleifion, adsefydlu ysgyfeiniol a darparu apiau hunanreoli a all helpu pobl i ddod yn arbenigwyr ar reoli eu cyflwr.

Rydym hefyd yn datblygu Datganiad Ansawdd ar gyfer Diabetes a fydd yn canolbwyntio'n bennaf ar gwblhau prosesau gofal allweddol, mynediad at addysg strwythuredig, cyflawni targedau triniaethau a chyflwyno gwasanaeth gwellhad ar gyfer pobl â diabetes math 2. Bydd hyn yn adeiladu ar y Prosiect Gwella Diabetes ar gyfer 150 o gleifion ledled Cymru i hwyluso'r broses o golli pwysau ac arwain at wellhad a/neu atchweliad diabetes. Bydd yn galluogi deietegwyr ar draws pob un o'r saith bwrdd iechyd i ddarparu cymorth dwys i 150 o gleifion dros gyfnod o 12 mis a 100 y cant o gyllid ar gyfer y cynnyrch cyfnewid prydau. Mae treialon clinigol wedi dangos bod rheoli pwysau yn ymyriad effeithiol i'r rheini sydd â symptomau cyn-diabetes er mwyn atal hynny rhag datblygu i fod yn ddiabetes, ac i wella diabetes math 2. Mae'r ymyriad yn cynnwys rhoi'r gorau i ddefnyddio cyffuriau gwrth-ddiabetig a gwrth-orbwysedd, fformiwla i ddisodli deiet yn gyfan gwbl, sef 825-853 o galoriau bob dydd am dri i bum mis, wedi'i ddilyn gan broses o ailgyflwyno bwyd fesul cam dros ddwy i wyth wythnos, a chymorth strwythuredig ar gyfer cynnal arferion colli pwysau yn y tymor hir. Bydd y rhai sy'n cymryd rhan yn cael cymorth diabetig dwys dros gyfnod o 12 mis, sy'n cynnwys therapi ymddygiad gwybyddol.

Pwysigrwydd Brechu – fel mesur iechyd ataliol

Mae brechu'n rhan hanfodol o ddarpariaeth GIG Cymru i amddiffyn ein dinasyddion a'n cymunedau ac mae ganddo rôl bwysig o ran atal clefydau difrifol ac ymateb iddynt. Mae Sefydliad Iechyd y Byd yn amcangyfrif bod brechu'n atal hyd at dair miliwn o farwolaethau ledled y byd bob blwyddyn. Mae brechiadau'n cael effaith ataliol gadarnhaol ar glefydau difrifol – gan leihau nifer y bobl sydd angen gofal iechyd ac arbed pobl rhag niwed sy'n gallu cael effeithiau gydol oes – a marwolaethau ymysg ein poblogaeth.

Mae sicrhau ein bod i gyd yn cael ein himiwneiddio rhag clefydau yn bwysig er mwyn rheoli ein hiechyd personol ac i atal epidemigau a lefelau difrifol o salwch a allai lethu'r GIG. Mae elfen gref o werth am arian yn perthyn i frechu hefyd, fel mecanwaith atal iechyd. Mae tystiolaeth yn awgrymu, er enghraifft, fod enillion ariannol ar fuddsoddiad rhaglen MMR y DU yn tua 14:1.

Drwy'r Fframwaith Imiwneiddio Cenedlaethol, a gyhoeddwyd ym mis Hydref 2022, rydym yn defnyddio'r gwersi a ddysgwyd o'r pandemig ac yn rhoi sail i benderfyniadau ynghylch cyflwyno pob rhaglen frechu. Drwy wneud brechu'n fwy

hygyrch a derbyniol, ein nod yw sicrhau bod cymaint o bobl â phosibl yn cael eu brechu a sicrhau cydraddoldeb. Elfen greiddiol o'r nod hwn yw gwasanaethau sy'n canolbwyntio ar y claf i wella iechyd a llesiant ac amddiffyn rhag niwed y gellir ei atal ar gyfer cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol yng Nghymru.

Rydym nawr yn rhoi'r Fframwaith Imiwneiddio Cenedlaethol ar waith a bydd gan Weithrediaeth y GIG ran allweddol i'w chwarae yn hyn o beth yn y dyfodol. Mae angen dull system gyfan i feithrin diwylliant o wella. Yn unol ag egwyddorion gofal iechyd darbodus, mae'n hanfodol hyrwyddo ymdrechion systematig i leihau amrywiadau amhriodol, drwy ddefnyddio arferion sy'n seiliedig ar dystiolaeth yn gyson ac yn dryloyw.

Mae effeithlonrwydd gwasanaethau hefyd yn elfen bwysig o'r Fframwaith newydd a'n hagwedd at frechu. Rydym wedi gweld hyn yn sgil rhoi pigiad atgyfnerthu COVID-19 yr hydref a'r brechiad rhag y fflw gyda'i gilydd y gaeaf hwn. Byddwn yn parhau i chwilio am gyfleoedd fel hyn ar draws ein rhaglenni brechu.

Bydd atebolrwydd byrddau iechyd yn aros yr un fath, gyda byrddau'n asesu angen lleol, comisiynu, rheoli perfformiad a gwerthuso'r ddarpariaeth yn unol â'r cyfeiriad strategol cenedlaethol. Ein bwriad yw cefnogi'r broses honno, galluogi gwelliannau a chynyddu nifer y bobl sy'n cael eu brechu ar draws yr holl raglenni imiwneiddio.

6. Amlinellwch sut mae eich blaenoriaethau ar gyfer llesiant ac iechyd meddwl yn cael eu hadlewyrchu yn y gyllideb ddrafft ar draws portffolios a Phrif Grwpiau Gwariant Llywodraeth Cymru, a sut bydd effaith y dyraniadau'n cael ei hasesu i sicrhau eu bod yn cyflawni'r canlyniadau a fwriedir. Rhowch fanylion y canlynol hefyd:

- **Unrhyw ostyngiadau neu gynnydd sy'n ymwneud â dyraniadau iechyd meddwl penodol mewn cymhariaeth â blynyddoedd blaenorol (ee, grantiau'n cael eu lleihau neu eu cynyddu, neu'n cael eu cyflwyno neu eu dileu).**
- **Dyraniadau yn y gyllideb ddrafft sy'n ymwneud â gwasanaethau iechyd meddwl; llesiant ac iechyd meddwl plant a phobl ifanc; dementia; awtistiaeth a niwroamrywiaeth; a gweithredu 'Pwysau Iach, Cymru Iach'.**

Iechyd Meddwl

Byddwn yn parhau i flaenoriaethu llesiant ac iechyd meddwl, a ddangosir gan y ffaith ein bod, er gwaethaf pwysau parhaus ar y gyllideb, wedi rhoi blaenoriaeth i ddiogelu agweddau'r gyllideb ar lesiant ac iechyd meddwl.

Byddwn yn rhoi blaenoriaeth i weithredu cynllun y gweithlu iechyd meddwl, sy'n cynnwys y GIG, awdurdodau lleol a'r sector gwirfoddol. Mae datblygu'r cynllun hirdymor hwn ar gyfer y gweithlu iechyd meddwl yn gam allweddol yn ein Cynllun Cyflawni Law yn Llaw at Iechyd Meddwl tuag at gefnogi gwelliannau i wasanaethau a sicrhau gweithlu iechyd meddwl sefydlog a chynaliadwy.

Yn Fframwaith Cynllunio'r GIG 2023-2026, mae iechyd meddwl a CAMHS wedi cael eu diffinio fel un o'r blaenoriaethau gweinidogol a bydd hyn yn ein galluogi ni i asesu effaith dyraniadau.

Roedd gwaith modelu a wnaed i lywio'r gwaith paratoi ar gyfer Llywodraeth Cymru, a gyhoeddwyd ym mis Mawrth 2022, yn awgrymu cynnydd posibl o rhwng 20 a 40 y cant mewn gwasanaethau iechyd meddwl gofal sylfaenol a rhwng 20 a 25 y cant mewn gwasanaethau eilaidd (ar sail data cyhoeddedig a meincodi'r GIG). Roedd y dystiolaeth hon yn caniatáu i ni sicrhau adnoddau ychwanegol i gefnogi iechyd meddwl a llesiant gyda £50 miliwn yn 2022-23, £75 miliwn yn 2023-24 a chynnydd i £90 miliwn yn 2024-25.

Yn 2022-23 mae'r £50 miliwn wedi cynnwys tua £25 miliwn i gefnogi gwasanaethau iechyd meddwl yn uniongyrchol, gyda gweddill y cyllid yn cael ei ddefnyddio i gefnogi meysydd allweddol sy'n effeithio ar iechyd meddwl, gan gynnwys materion sy'n ymwneud â chamddefnyddio sylweddau, cyflogadwyedd ac atal. Mae hyn wedi'n galluogi ni i sicrhau ein bod yn cefnogi'r gwaith o adfer gwasanaethau yn ogystal â chadw hyblygrwydd i gefnogi'r datblygiadau gwasanaeth a nodwyd yng Nghynllun Cyflawni Law yn Llaw at Iechyd Meddwl 2019-2022.

Llesiant Meddyliol

Mae gwella llesiant meddyliol Cymru wrth galon popeth a wnawn, diolch i'n Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol arloesol ac mae hyn wedi'i gynnwys yn ein strategaeth ar gyfer mynd i'r afael ag unigrwydd ac arwahanrwydd cymdeithasol, Cymunedau Cysylltiedig, a'n strategaeth iechyd meddwl, Cyflawni Law yn Llaw at Iechyd Meddwl.

Nod ein carreg filltir genedlaethol newydd yw gwella llesiant meddyliol cymedrig oedolion a phlant a dileu'r bwlch mewn llesiant meddyliol cymedrig rhwng yr ardaloedd mwyaf a lleiaf difreintiedig yng Nghymru. I gyflawni hyn, byddwn yn nodi ac yn deall ymyriadau sy'n helpu pobl i deimlo'n gydnerth ac yn rhan o gymuned, ac yn edrych ar dystiolaeth i gefnogi'r ymyriadau hyn ac ymyriadau eraill. Byddwn yn cydnabod yr hyn sy'n digwydd eisoes ledled Cymru ac yn pennu lle mae bylchau, a byddwn yn dod â hyn i gyd ynghyd â chamau gweithredu pendant yn adran llesiant meddyliol y strategaeth iechyd meddwl newydd ar gyfer Cymru.

Camddefnyddio Sylweddau

Mae camddefnyddio sylweddau yn fater iechyd o bwys sy'n effeithio ar unigolion, teuluoedd a chymunedau. Mae mynd i'r afael â chamddefnyddio sylweddau, a'r stigma sy'n gysylltiedig â hynny, yn dal yn flaenoriaeth i Lywodraeth Cymru.

Ar hyn o bryd, rydym yn buddsoddi bron i £64 miliwn yn ein hagenda camddefnyddio sylweddau, ac mae dros £36 miliwn yn mynd i'n Byrddau Cynllunio Ardal drwy ein Cronfa Gweithredu ar Gamddefnyddio Sylweddau. Cynyddodd y dyraniadau hyn £11 miliwn, o £25 miliwn i £36 miliwn, yn 2022-23 fel rhan o'r Gyllideb.

Mae hyn yn cynnwys:

- £3 miliwn i gefnogi Therapi Disodli Opioidau amgen parhaus (Buprenorphine) ar gyfer cyn-ddefnyddwyr heroin sydd mewn perygl.
- £4 miliwn i helpu i fynd i'r afael ag amseroedd aros, gweithredu argymhellion yn y Fframwaith Niwed i'r Ymennydd sy'n Gysylltiedig ag Alcohol a chefnogi gwelliannau i wasanaethau gan gynnwys datblygu gwasanaethau sy'n wybodus am drawma.
- Cynnydd o £1 miliwn yn y dyraniad adsefydlu preswyl sydd wedi'i glustnodi i gefnogi'r cynnydd yn y galw am y gwasanaethau hyn ers dechrau'r pandemig.
- Cynnydd o £1 miliwn yn y dyraniad sydd wedi'i glustnodi ar gyfer plant a phobl ifanc, i £3.75 miliwn. Ar ben hynny, rydym wedi ymrwymo i gynyddu'r swm hwn i £5.25 miliwn a £6.25 miliwn yn 2023-24 a 2024-25 yn y drefn honno.
- £2 miliwn i gefnogi gwasanaethau i bobl ag anghenion tai ac anghenion cymhleth, gan gynnwys achosion o gamddefnyddio sylweddau a materion iechyd meddwl sy'n cyd-ddigwydd. Rydym yn gwybod bod y pandemig wedi effeithio'n anghymesur ar y rheini sydd â'r anghenion a'r gwendidau mwyaf

cymhleth. Bydd y cyllid hwn hefyd yn cynyddu dros y ddwy flynedd nesaf i gyfanswm o £4.5 miliwn yn 2024-25.

Ar hyn o bryd rydym yn ystyried olynydd i'r Cynllun Cyflawni ar gyfer Camddefnyddio Sylweddau presennol 2019-22, a fydd yn cael ei ddatblygu yn y flwyddyn i ddod. Mae'r ymgysylltu cynnar ar hyn eisoed wedi dechrau gyda rhanddeiliaid allweddol. Bydd hyn hefyd yn cynnwys datblygu Fframwaith Canlyniadau Camddefnyddio Sylweddau i sicrhau ein bod yn mesur yr effaith ar y canlyniadau a fwriedir.

Gwasanaethau niwrolegol

Rydym yn parhau i flaenoriaethu gwelliannau mewn gwasanaethau niwroddatblygiadol. Ar 6 Gorffennaf, fe wnaethom gyhoeddi £12 miliwn ychwanegol dros dair blynedd hyd at fis Mawrth 2025; mae £4.5 miliwn ar gael yn 2023-24 i gyflawni rhaglen wella gan ddefnyddio dull systemau cyfan sy'n canolbwyntio ar ymyrraeth gynnar, cymorth i deuluoedd, a gwasanaethau asesu a chefnogi cynaliadwy. Byddwn yn parhau i gefnogi a datblygu'r Gwasanaeth Awtistiaeth Integredig llwyddiannus a'r Tîm Awtistiaeth Cenedlaethol sy'n cefnogi'r gwaith o gyflawni ein nodau gwella.

Pwysau iach: Cymru iach

Mae cyflawniad Pwysau Iach: Cymru Iach yn cael ei gefnogi yn 2022-24 gan ddyraniad o £6.6 miliwn y flwyddyn. Yn ystod y cyfnod hwn, bydd plant, pobl ifanc ac oedolion yn cael eu cefnogi i gyflawni a chynnal pwysau iach drwy amrywiaeth o raglenni sy'n seiliedig ar dystiolaeth ac sydd wedi cael eu datblygu gyda gwerthusiadau'n rhan ohonynt i fonitro llwyddiant.

Arolwg Iechyd a Llesiant i Fyfyrrwyr y Rhwydwaith Ymchwil Iechyd mewn Ysgolion (SHRN)

Mae Arolwg Iechyd a Llesiant i Fyfyrrwyr SHRN, sy'n digwydd bob dwy flynedd, yn darparu data o ansawdd uchel ar iechyd a llesiant pobl ifanc 11-16 oed yng Nghymru. Cymerodd dros 120,000 o fyfyrwyr ran yn yr arolwg yn 2021/22. Mae astudiaeth ddichonoldeb hefyd yn cael ei chynnal ar hyn o bryd ynghylch ymestyn SHRN a'r arolwg cysylltiedig i'r sector ysgolion cynradd.

Cyllideb

Yn gynharach eleni, cytunodd y Gweinidog dros Addysg a'r Gymraeg a'r Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a ddarparu'r canlynol ar y cyd:

- £433,019 ym mlwyddyn ariannol 2022-23 a £257,210 ym mlwyddyn ariannol 2023-24 ar gyfer gwaith ar Arolwg Iechyd a Llesiant i Fyfyrrwyr SHRN mewn ysgolion uwchradd.
- £438,982 ym mlwyddyn ariannol 2022-23 a £455,370 ym mlwyddyn ariannol 2023-24 ar gyfer cwblhau astudiaeth ddichonoldeb ar ymestyn SHRN a'r Arolwg cysylltiedig ar Iechyd a Llesiant Myfyrrwyr i ysgolion cynradd.
- Mae'r gyllideb wedi'i rhannu rhwng BEL 0231 Gwella Iechyd a Gweithio Iach a'r rhaglen Dull Ysgol Gyfan yn BEL 0270 Iechyd Meddwl.

Gwerth y Rhwydwaith Ymchwil Iechyd mewn Ysgolion (SHRN)

Mae'r data o ansawdd uchel a gesglir yn cael ei ddefnyddio mewn sawl ffordd:

- i fonitro amrywiaeth o ddangosyddion iechyd a llesiant (ee llesiant meddyliol, ffyrdd iach o fyw) a ddefnyddir nid yn unig gan Lywodraeth Cymru ond gan ysgolion, awdurdodau lleol ac amrywiaeth o bartneriaid fel Estyn, yn ogystal ag ar gyfer cymariaethau rhyngwladol.
- i ysgolion gynllunio a monitro eu polisiau a'u gweithgareddau iechyd a llesiant eu hunain; mae'n arbennig o bwysig o ystyried y newidiadau i'r cwricwlwm yng Nghymru.
- i gyfrannu at werthuso blaenoriaethau Llywodraeth Cymru, fel Dull Ysgol Gyfan o Ymdrin â Llesiant Emosiynol a Meddyliol.

Mae seilwaith data yn hwyluso astudiaethau cysylltiadau data ac yn helpu i ddenu cyllid ymchwil i Gymru (ee roedd gan gais Wolfson thema wedi'i chynllunio o amgylch SHRN). Mae buddsoddiad wedi caniatáu i ni ehangu cyrhaeddiad yr astudiaeth, gyda maint y sampl mawr yn caniatáu dadansoddiad pellach o nodweddion gwarchoddedig, rhywbeth nad yw'n bosibl gyda llawer o setiau data presennol o'r math hwn. Mae'r gallu i ymestyn y gwaith hwn i'r sector ysgolion cynradd yn helpu i fynd i'r afael â bwloch tystiolaeth hirsefydlog. Ystyrir bod gweithio ar draws meysydd polisi mewn ffordd gydgysylltiedig yn arbennig o bwysig, o ystyried y rôl bwysig y mae ysgol yn ei chwarae yn iechyd a llesiant pobl ifanc.

Presgripsiynu Cymdeithasol

Rydym wedi ymrwmo i ddatblygu a chyflwyno fframwaith cenedlaethol ar gyfer presgripsiynu cymdeithasol sy'n cyflawni gweledigaeth o bresgripsiynu cymdeithasol yng Nghymru sydd o safon uchel, gyson ar draws y wlad. Mae chwarter miliwn o bunnoedd wedi'i ymrwmo ar gyfer 2023-24 a 2024-25 er mwyn helpu i gyflawni

rhaglen waith sy'n cefnogi'r gwaith o weithredu fframwaith cenedlaethol ar gyfer presgripsiynu cymdeithasol.

7. Sut bydd dyraniadau'r gyllideb drafft yn lliniaru effaith costau byw cynyddol ar iechyd y cyhoedd, gan gynnwys yr effaith ar iechyd a llesiant corfforol a meddyliol pobl yng Nghymru, gofalwyr di-dâl a'r gweithlu iechyd a gofal cymdeithasol.

Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod effaith yr argyfwng costau byw ar iechyd a llesiant y boblogaeth, ac rydym yn gwneud popeth o fewn ein gallu i gefnogi pobl drwy'r argyfwng costau byw hwn drwy ddarparu cymorth wedi'i dargedu i'r rheini sydd ei angen fwyaf a thrwy raglenni a chynlluniau sy'n rhoi arian yn ôl ym mhocedi pobl. Yn y flwyddyn ariannol hon, mae hyn yn werth tua £1.6bn ar draws holl gyllideb Llywodraeth Cymru.

Bydd dyraniadau'r gyllideb ddrafft yn parhau i gynnig cymorth i'r rhai mwyaf anghenus, drwy amrywiaeth o raglenni a chynlluniau gros y llywodraeth. Er enghraifft, byddwn yn parhau i gynnig talebau Cychwyn Iach i ddarparu cymorth ychwanegol i brynu ffrwythau a llysiau iach yn ystod beichiogrwydd ac i rieni plant ifanc. Byddwn hefyd yn parhau i fuddsoddi yn ein dull system gyfan o wella llesiant meddyliol mewn ysgolion a darparu mynediad rhwydd at gymorth iechyd meddwl, er enghraifft ein llinell gymorth CALL a therapi ar-lein.

Mae'r Cabinet wedi cytuno yn y gyllideb ddrafft i'r cyllid ar gyfer y Gronfa Cymorth Dewisol aros ar y lefelau presennol ar gyfer y ddwy flynedd ariannol nesaf (£38.5 miliwn), gan ddarparu £18.8 miliwn ychwanegol y flwyddyn ar gyfer y gyllideb sylfaenol. Mae'r Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol yn edrych ar opsiynau polisi o ran yr hyblygrwydd presennol a gweithrediad y contract newydd sy'n dechrau ym mis Ebrill 2023, a bydd yn gwneud cyhoeddiad pan fydd y cynlluniau'n cael eu cwblhau. Mae partneriaid yn dweud bod y gronfa hon yn hanfodol, yn enwedig yn ystod yr argyfwng costau byw. Ers mis Ebrill 2022 mae wedi darparu bron i £20 miliwn o gymorth i'r rheini sydd fwyaf agored i niwed yn ariannol, gan gynnwys cymorth ar gyfer taliadau tanwydd oddi ar y grid.

Bydd ymdrechion ar y cyd i roi arian yn ôl ym mhocedi pobl yn parhau, drwy raglenni fel y cynnig gofal plant am ddim, prydau ysgol am ddim i bawb yn ogystal â chynnal y cymorth presennol, fel presgripsiynau am ddim.

Rydym yn cydnabod yr effaith y mae bod yn ddi-waith yn gallu ei chael ar lesiant y gweithlu, a bydd ein cyllideb ddrafft yn ein galluogi i ddarparu Cymorth yn y Gwaith parhaus tan fis Mawrth 2025, sy'n adeiladu ar y Gwasanaeth Cymorth yn y Gwaith presennol a ariennir gan Ewrop er mwyn ehangu'r cymorth a ddaw o'i ddarpariaeth bresennol yng Ngogledd a De-orllewin Cymru i Gymru gyfan o fis Ebrill 2023 ymlaen. Bydd hyn yn galluogi mwy o bobl sy'n absennol o'r gwaith, neu sydd mewn perygl o fod yn absennol oherwydd eu salwch corfforol neu feddyliol, i gael cymorth iechyd galwedigaethol am ddim i aros mewn gwaith.

Rydym hefyd yn darparu cymorth cyflogadwyedd parhaus i bobl sy'n gwella o salwch meddwl a/neu gamddefnyddio sylweddau ac sy'n ddi-waith. Mae'r cymorth mentora cyfoedion hwn yn cael ei ddarparu tan fis Mawrth 2025 a bydd yn helpu'r bobl sydd wedi'u hymyleiddio fwyaf ac sydd bellaf oddi wrth y farchnad lafur i gael gwaith cynaliadwy, yn codi incwm aelwydydd ac yn darparu llwybr allan o dlodi gan ddod â sicrwydd i unigolion, teuluoedd a chymunedau.

Mae'r gyllideb ddrafft yn darparu ar gyfer parhad ein Cronfa Gymorth i Ofalwyr lwyddiannus. Sefydlwyd y gronfa yn 2020, a'i nod yw lliniaru effaith ariannol y costau byw cynyddol ar ofalwyr di-dâl drwy grantiau uniongyrchol a datblygu gwasanaethau cymorth lleol. Mae'r gronfa wedi llwyddo i leihau caledi ariannol ar unwaith, gan gysylltu mwy o ofalwyr di-dâl â chefnogaeth barhaus. Ers ei lansio, mae wedi bod o fudd i dros 10,000 o ofalwyr di-dâl. Yn 2021-22, nid oedd gwasanaethau'n hysbys i 33 y cant o'r buddiolwyr o'r blaen. Mewn rhai ardaloedd roedd y ffigur hwn mor uchel â 70 y cant. Felly, drwy'r cynllun hwn, mae mwy o ofalwyr di-dâl yn cael cymorth ataliol i wella eu hiechyd meddwl a'u llesiant.

Cyflog Byw Gwirioneddol

Mae cyflwyno'r Cyflog Byw Gwirioneddol ar gyfer gweithwyr gofal cymdeithasol wedi bod yn flaenoriaeth i Lywodraeth Cymru ac yn ymrwymiad allweddol yn ein rhaglen lywodraethu i adeiladu economi sy'n seiliedig ar egwyddorion gwaith teg, cynaliadwyedd a diwydiannau a gwasanaethau'r dyfodol. Bydd sicrhau gwell cyflog drwy godi'r Cyflog Byw Gwirioneddol sydd yn ein cyllideb ddrafft yn helpu i fynd i'r afael â chyflogau isel sy'n gysylltiedig â'r sector, yn cefnogi'r argyfwng costau byw ac

yn gwneud gwaith gofal cymdeithasol yn fwy deniadol. Mae'r Cyflog Byw Gwirioneddol yn gwneud gwahaniaeth i fywydau a bywoliaeth pobl, a dyma'r gwahaniaeth sy'n sicrhau bod gwaith yn talu a bod modd talu costau byw.

Bydd lefel brys yr argyfwng recriwtio a chadw yn y sector gofal cymdeithasol hefyd yn cael effaith fawr ar flaenoriaethau allweddol eraill ar draws y maes iechyd a gofal cymdeithasol. Mae gweithwyr Gofal Cymdeithasol yn chwarae rhan allweddol yn y gwaith o gefnogi gweledigaeth Cymru Iachach, sef y dylai pawb yng Nghymru gael bywydau iachach a hapusach, a gallu aros yn egnïol ac yn annibynnol yn eu cartrefi eu hunain cyhyd ag y bo modd. Bydd codi'r Cyflog Byw Gwirioneddol yn rhoi rhywfaint o sicrwydd ynghylch colli gweithwyr o'r sector a bydd yn cefnogi'r agenda ehangach o ran y baich cynyddol ar ofalwyr di-dâl, mynd i'r afael ag oedi wrth drosglwyddo gofal o'r ysbyty, llai o dderbyniadau i'r ysbyty, gostyngiad yn nifer y bobl sy'n gallu cael gofal gartref a'r pwysau cynyddol ar gartrefi gofal.

Arloesi er mwyn gwella

8. Eglurwch sut bydd y Gyllideb Ddrafft yn helpu i ddatblygu 'dull gweithredu ar sail system gyfan', gan integreiddio iechyd a gofal cymdeithasol yn well, fel y disgrifir yn Cymru Iachach. Yn benodol, eglurwch sut mae'r Gyllideb Ddrafft yn cydbwysu'r angen i ddiwallu'r pwysau presennol ar wasanaethau â'r angen i drawsnewid gwasanaethau a datblygu modelau gofal newydd.

Mae llawer o arian wedi cael ei ddarparu drwy Fyrddau Partneriaeth Rhanbarthol i helpu partneriaid Iechyd a Gofal Cymdeithasol i gydweithio'n agosach a datblygu chwe model cenedlaethol o ofal integredig a fydd yn cynnig gwasanaethau ataliol a di-dor i bobl yn y gymuned.

Mae'r adnoddau hyn yn cynnwys y Gronfa Integreiddio Rhanbarthol pum mlynedd, sy'n darparu £144.6 miliwn y flwyddyn o gyllid refeniw i gefnogi trawsnewid a'r Gronfa Integreiddio ac Ail-gydbwysu newydd gwerth £50 miliwn, sy'n cefnogi uchelgais y Llywodraeth yn uniongyrchol i sefydlu 50 o hybiau iechyd a gofal integredig ledled Cymru.

Bydd y Gronfa Integreiddio Rhanbarthol yn sefydlu chwe model cenedlaethol o ofal integredig, pob un wedi'i gynllunio i fabwysiadu dull integredig, system gyfan sydd â

ffocws allweddol ar atal. Fodd bynnag, mae tri o'r modelau'n gweithio'n benodol ac yn uniongyrchol i greu capasiti cymunedol sy'n hanfodol er mwyn mynd i'r afael â phwysau ein system. Sef:

- **Cydlynu cymunedau ataliol:** Cefnogi gweithgareddau fel presgripsiynu cymdeithasol a helpu pobl i gysylltu â'r gwasanaeth cymorth sy'n lleol iddyn nhw.
- **Gofal cymhleth yn nes at adref:** Helpu pobl i gadw'n iach gartref ac i atal yr angen i fynd i'r ysbyty
- **Gartref o'r ysbyty:** Helpu pobl i symud o'r ysbyty yn nes at adref, i'w cymuned, yn ddiogel ac yn gyflym gyda'r nod o atal y dadgyflyru niweidiol sy'n digwydd yn sgil chyfnodau estynedig diangen yn yr ysbyty

Mae'r Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol wedi cefnogi'r prosiectau sy'n cyfrannu'n uniongyrchol at feithrin capasiti cymunedol er mwyn bod yn barod i gefnogi pwysau'r gaeaf, gan ddarparu >360 o welyau gofal llai dwys ychwanegol hyd yma.

Mae'r tri model gofal sy'n weddill, a fydd hefyd yn chwarae rhan yn y gwaith o leihau'r pwysau ar wasanaethau statudol, yn canolbwyntio ar:

- Hybu iechyd a lles emosiynol da.
- Helpu teuluoedd i aros gyda'i gilydd a rhoi cymorth therapiwtig i blant sy'n derbyn gofal.
- Atebion sy'n seiliedig ar lety.

9. Sut bydd y broses o drawsnewid ac integreiddio gwasanaethau'n cael cefnogaeth yn y tymor hwy er mwyn gwneud cynnydd parhaus ar yr agenda trawsnewid, i sicrhau pwyslais ar gyflwyno a phrif ffrydio'r gwersi a ddysgwyd o gynlluniau peilot llwyddiannus, ac i osgoi dibynnu ar gyllid ychwanegol parhaus. Sut bydd y Gronfa Arloesi Rhanbarthol yn cael ei defnyddio a pha ganlyniadau mesuradwy y mae Llywodraeth Cymru yn eu disgwyl?

Mae'r Gronfa Integreiddio Rhanbarthol (RIF) Iechyd a Gofal Cymdeithasol yn adeiladu ar y dysgu a'r cynnydd a wnaed o dan y Gronfa Gofal Integredig flaenorol a'r Gronfa Trawsnewid a bydd yn ceisio creu newid cynaliadwy i'r system drwy integreiddio gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol. Prif nod y Gronfa

Integreiddio Rhanbarthol yw sefydlu a phrif ffrydio chwe model cenedlaethol newydd o ofal integredig. Yn dilyn y buddsoddiad a wnaed a'r profion a gynhaliwyd gan y Gronfa Gofal Integredig a'r Gronfa Trawsnewid, mae'r chwe model gofal hyn wedi'u datblygu i wahanol raddau, gyda rhai o weithgareddau'r prosiect bellach yn barod i'w prif ffrydio ac eraill yn dal i fod ar gamau cynnar eu datblygiad.

Mae fframwaith canlyniadau wedi cael ei ddatblygu ar gyfer y Gronfa Integreiddio Rhanbarthol. Mae hwn yn cyflwyno dau ganlyniad lefel uchel bwriadedig, penodol sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn, yn ogystal â chyfres o ddangosyddion a mesurau ar gyfer pob Model Gofal. Mae'r fframwaith canlyniadau yn rhoi enghreifftiau o'r hyn a ddisgwylir o'r modelau cenedlaethol o ofal integredig. Mae Atebolrwydd yn Seiliedig ar Ganlyniadau yn cael ei ddefnyddio i fesur cynnydd, ac i ddeall ac adrodd ar rôl y modelau cenedlaethol o ofal integredig o ran cefnogi pobl (hynny yw, a ydynt wedi gweithio, beth sydd wedi cael ei newid, a beth sydd wedi cael ei ddysgu). Mae'r fethodoleg adrodd hon hefyd yn cyfleu profiadau pobl o'r modelau cenedlaethol o ofal integredig, i ddangos beth oedd yn gweithio, ar gyfer pwy, ac ym mha gyd-destunau/amgylchiadau. Bydd hyn yn rhoi gwell dealltwriaeth o effaith a manteision canlyniad o ran gwella anghenion llesiant pobl.

Disgwylir y bydd cysondeb yn y defnydd o ddulliau (mesurau) dilys ar gyfer y modelau cenedlaethol a ariennir ar gyfer gwasanaethau gofal a chymorth integredig. Bydd hyn yn cynnwys offer sy'n dangos/mesur y pellter a deithir gan unigolion o ganlyniad i'r gefnogaeth a gawsant. Mae rhanbarthau wedi cael eu hannog i ddefnyddio dulliau safonol fel *Y Newid Mwyaf Arwyddocaol*, Sêr Canlyniadau, a mesurau fel Graddfa Llesiant Meddyliol Warwick Caeredin (WEMWBS) a'r EQ-5D. Y nod o ddarparu'r fframwaith canlyniadau a phroses fonitro ac adrodd gadarn i sicrhau cysondeb a chymharedd, a oedd yn her i werthuswyr y Gronfa Gofal Integredig a'r Gronfa Trawsnewid.

Yn ogystal, mae'r Gronfa Integreiddio Rhanbarthol yn gronfa bum mlynedd sydd â chynaliadwyedd hirdymor wrth ei wraidd drwy arian cyfatebol. Ar hyn o bryd, disgwylir arian cyfatebol gan bartneriaid o'r flwyddyn gyntaf ymlaen; disgwylir 10 y cant ar gyfer cyflymu newid a 30 y cant ar gyfer gwreiddio modelau.

Ochr yn ochr â chyllid tymor hir, mae'r cymorth hwn sy'n lleihau'n raddol yn un o nodweddion allweddol y Gronfa Integreiddio Rhanbarthol. Ei bwrpas yw sicrhau bod modelau gofal cenedlaethol yn cael eu gwreiddio a'u prif ffrydio yn y gwaith o

ddarparu gwasanaethau craidd drwy ddenu cefnogaeth o gyllidebau craidd sefydliadau statudol. Fodd bynnag, rydym yn cydnabod bod y sefyllfa ariannol wedi newid ers lansio'r RIF ac efallai y bydd angen i ni adolygu ein huchelgeisiau ar gyfer hyn yn y dyfodol tymor byr i ganolog.

10. Rhowch asesiad o refeniw a chostau cyfalaf y broses o gyflawni gweledigaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer technoleg ddigidol a data, fel y mae'n cael ei disgrifio yn Cymru Iachach, gan gynnwys mwy o gefnogaeth ar gyfer gofal digidol a gofal ar-lein. Dylai hyn hefyd gynnwys manylion y gwariant ar elfennau digidol sydd wedi cael ei ariannu drwy'r Gronfa Arloesi Ranbarthol*, a manylion cyfran y gwariant drwy'r RIF sydd wedi cael ei wario ar ddata ac elfennau digidol. (*Sylwch mai'r Gronfa Integreiddio Rhanbarthol yw RIF).

Cyllideb y Gronfa Buddsoddi mewn Blaenoriaethau Digidol (DPIF) ar gyfer 2023-24 yw £45 miliwn o Refeniw a £20 miliwn o Gyfalaf. Bydd hyn yn cyflawni Trawsnewid Digidol yn y sectorau Iechyd a Gofal Cymdeithasol, yn unol â'r hyn a amlinellwyd yn wreiddiol yn Cymru Iachach ac a ailddilysir yn y Strategaeth Iechyd a Gofal Cymdeithasol ddiwygiedig.

Mae DPIF yn cael ei dargedu i gefnogi'r gwaith o drawsnewid iechyd a gofal cymdeithasol yng Nghymru. Mae'n gwneud hynny drwy ddarparu cyllid strategol ar gyfer prosiectau a rhaglenni digidol ym maes iechyd a gofal cymdeithasol sy'n creu manteision i ddinasyddion a gweithwyr proffesiynol. Mae'r prosiectau a'r rhaglenni hyn yn cynnwys blaenoriaethau strategol fel:

- y Gwasanaethau Digidol ar gyfer y Cyhoedd a Chleifion (DSPP, datblygu Ap GIG Cymru),
- y Gronfa Ddata Genedlaethol (NDR, canoli cofnodion cleifion i wneud y data hwn yn hygyrch ar draws systemau ac ar draws ffiniau byrddau iechyd),
- System Wybodaeth Gofal Cymunedol Cymru (WCCIS, rhannu cofnodion iechyd a gofal cymdeithasol yn ddi-dor rhwng byrddau iechyd ac awdurdodau lleol),
- y Portffolio Trawsnewid Meddyginiaethau Digidol (DMTP, digideiddio'r daith presgripsiynau a meddyginiaethau ledled Cymru; cyfeiriwyd ato'n flaenorol fel e-bresgripsiynu).

Yn 2023-24, mae gan DPIF eisoes ymrwymadau o tua £31 miliwn o'r gyllideb referniw £45 miliwn. Byddwn yn cymeradwyo rhagor o gynigion gan sefydliadau Gofal Cymdeithasol a'r GIG yn ystod y misoedd nesaf. Mae'r rhain i gyd yn cyfrannu at ymrwymiad PfG i "Fuddsoddi a chyflwyno technoleg newydd sy'n helpu i ddarparu cyngor a thriniaethau cyflym ac effeithiol".

Fel rhan o'n proses weithio, gyda Chyfarwyddwyr Digidol yn y GIG, rydym yn herio cynigion i sicrhau bod pob un yn darparu gwerth i gleifion a gweithwyr proffesiynol yn gyflym ac yn gymesur â'r buddsoddiad maent yn ei geisio.

Rydym wedi clustnodi arian o fewn y DPIF ar gyfer y Portffolio Trawsnewid Meddyginiaethau Digidol, sy'n ymrwymiad PfG ("Cyflwyno e-bresgripsiynau a chefnogi datblygiadau sy'n galluogi i'r clefydau cywir gael eu canfod drwy ddeallusrwydd artiffisial"). Er mwyn sicrhau bod hyn yn parhau ar y cyflymder a ddangosir hyd yma, mae £8.7 miliwn wedi'i ymrwymo'n rheolaidd yn 2023-24 ar gyfer Meddyginiaethau Digidol, gyda £4.3 miliwn arall wedi'i glustnodi ar gyfer cynigion a ddisgwylir yn ystod y misoedd nesaf. Rydym hefyd yn bwriadu clustnodi arian o fewn y DPIF ar gyfer cynigion deallusrwydd artiffisial er mwyn gallu ariannu'r rhain. Ar hyn o bryd, rydym yn gweithio gyda rhanddeiliaid yn y GIG ac ym maes Gofal Cymdeithasol i bennu'r math o gynigion y gallwn eu disgwyl a sut y byddent yn mynd i'r afael â'r rhan hon o'r ymrwymiad.

Mae cydnabyddiaeth glir bod gan dechnoleg rôl gynyddol i'w chwarae o ran helpu pobl i ofalu amdanynt eu hunain, i aros yn iach ac i fyw'n annibynnol. Daeth hyn yn fwyfwy amlwg yn ystod pandemig Covid 19 a oedd yn gorfodi unigolion, cymunedau a darparwyr gwasanaethau i feddwl yn wahanol am sut roeddent yn cefnogi llesiant unigol pobl. Ein nod yw y byddwn, erbyn diwedd y Gronfa Integreiddio Rhanbarthol pum mlynedd, wedi sefydlu a phrif ffrydio o leiaf chwe model cenedlaethol newydd o ofal integredig er mwyn i ddinasyddion Cymru, ble bynnag y maent yn byw, gael sicrwydd y byddant yn cael profiad effeithiol a di-dor o wasanaeth mewn perthynas â:

- Gofal yn y gymuned – atal a chydlynu cymunedol
- Gofal yn y gymuned – gofal cymhleth yn nes at adres
- Hybu iechyd a lles emosiynol da

- Cefnogi teuluoedd i aros gyda'i gilydd yn ddiogel, a darparu cymorth therapiwtig i blant sydd â phrofiad o ofal
- Gwasanaethau gartref o'r ysbyty
- Atebion sy'n seiliedig ar lety

Er mwyn cyflwyno'r modelau gofal cenedlaethol hyn yn effeithiol, gofynnwyd i Fyrddau Partneriaeth Rhanbarthol ystyried a gwneud defnydd da o sawl dull galluogi allweddol. Un o'r rhain oedd technoleg ac atebion digidol, ac mae'r enghreifftiau'n cynnwys:

- Apiau hunanofal
- Atebion adrodd digidol
- Technoleg yn y cartref a chartrefi clyfar
- Gwybodaeth, cyngor ac ymgynghoriadau rhithwir

O ystyried bod systemau digidol yn rhan annatod o gyflawni'r chwe model gofal hyn, nid oes gennym ddadansoddiad ariannol penodol o lefel y buddsoddiad mewn technoleg ac atebion digidol.

Y gweithlu iechyd a gofal cymdeithasol

11. Eglurwch sut bydd y Gyllideb Ddrafft yn cyfrannu at ddarparu gweithlu iechyd a gofal cymdeithasol cynaliadwy, ac yn lleihau a rheoli'r gwariant ar staff asiantaeth.

Bydd materion sy'n ymwneud â'r gweithlu yn parhau i fod yn bryder sylweddol wrth symud ymlaen. Bydd parhau i recriwtio gweithwyr proffesiynol cofrestredig a gweithwyr gofal iechyd sydd wedi'u hyfforddi'n llawn yn heriol iawn yn dilyn sawl blwyddyn o ganolbwyntio ar Covid 19 ac mewn marchnad cyflogaeth gystadleuol, gyda phrinder sgiliau a heriau byd-eang i'r gweithlu yn y sectorau iechyd a chymdeithasol.

Rydym yn darparu ateb cynaliadwy i staffio GIG Cymru drwy fuddsoddi mewn hyfforddi pobl ar gyfer y dyfodol. Yn 2023-24, byddwn yn gwneud ein buddsoddiad ariannol mwyaf erioed mewn hyfforddiant i'r gweithlu, ond rhaid i ni hefyd ganolbwyntio ar ffyrdd o ddefnyddio ein gweithlu presennol a gweithlu'r dyfodol yn

fwy effeithiol. Nid oes atebion sydyn, ond mae'n rhaid i ni edrych ar yr holl ddulliau arloesol o newid – nid yn unig ein ffyrdd o weithio ond hefyd ein ffyrdd o feddwl. Un maes penodol y canolbwyntir arno fydd defnyddio gweithwyr asiantaeth a chamau y gellir eu cymryd i leihau gwariant yn y maes hwn.

Rydym yn bryderus iawn ynghylch lefel y gwariant ar staff locwm ac asiantaethau, a byddwn yn gweithio gyda'r sefydliadau perthnasol i ganolbwyntio ar reoli'r gwariant hwn wrth weithio'n agos gydag undebau llafur. Ein nod yw cyflawni gwaith yn gyflym er mwyn deall y sefyllfa bresennol yn glir, lleihau gwariant a dibyniaeth ar staff asiantaeth a locwm cyn gynted â phosibl, a sicrhau ein bod mewn sefyllfa well yn y dyfodol. Drwy fframwaith cenedlaethol byddwn yn ystyried terfynau a thargedau ar gyfer defnyddio a gwario ar staff locwm ac asiantaethau, wedi'u hategu gan systemau gweithredu safonol.

Cyflog Byw Gwirioneddol

Mae'r cynnydd mewn costau byw a'r gwahaniaeth mewn cyflogau yn y sector gofal cymdeithasol yn golygu bod cyflogau ac amodau'n cael eu derbyn fel ffactorau pwysig o ran recriwtio a chadw staff ym maes gofal cartref a chartrefi gofal. Mae'r pandemig wedi rhoi hyd yn oed mwy o bwysau ar y sector hwn sydd eisoes yn ei chael hi'n anodd, ac mae wedi atgyfnerthu pwysigrwydd cael strategaeth ar gyfer y gweithlu sy'n croesi iechyd a gofal cymdeithasol. Bydd darparu'r codiad Cyflog Byw Gwirioneddol yn cael effaith fanteisiol ar ddarparu gofal digonol yn y tymor hwy a gallai leddfu'r pwysau ar draws y system iechyd a gofal cymdeithasol.

Grant Gweithlu a Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy

I gydnabod y rôl bwysig y mae awdurdodau lleol yn ei chwarae o ran darparu gwasanaethau cymdeithasol craidd, mae Llywodraeth Cymru wedi darparu cyllid rheolaidd i'r sector ar ffurf grant Gweithlu a Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy. Mae'r meini prawf ar gyfer defnyddio'r grant wedi'u pennu'n fras. Mae awdurdodau lleol wedi gallu defnyddio'r cyllid i gefnogi codiadau cyflog, ond hefyd ar gyfer ymyriadau eraill sydd â'r nod o gefnogi darpariaeth gwasanaethau gofal cymdeithasol cynaliadwy i sicrhau eu bod mewn sefyllfa well i ateb galw cynyddol neu annisgwyl. Mae'r grant hwn wedi cael ei roi i awdurdodau lleol bob blwyddyn ers 2019 a bydd yn £45 miliwn ar gyfer 2023-24.

Er mwyn cefnogi'r gwaith o ddatblygu gweithlu cymwys, rydym yn darparu dros £1.4 miliwn yn 2023-24 i wella'r pecyn cymorth ariannol ar gyfer y radd Gwaith Cymdeithasol, gan barhau â'r cynnydd yn y Bwrsari ar gyfer myfyrwyr newydd sy'n dechrau yn 2022 a chynnydd ar gyfer myfyrwyr presennol. Yn ogystal â hyn, mae cyllid [o £400,000] o fewn y Gronfa Diwygio Gofal Cymdeithasol yn cael ei ddarparu i barhau i gefnogi'r gwaith o gyflawni ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu er mwyn cynyddu prentisiaethau gofal cymdeithasol a recriwtio mwy o siaradwyr Cymraeg i faes gofal cymdeithasol.

O fewn cyllidebau craidd SSID, dyrannwyd cyllid i gefnogi gwaith y Fforwm Gwaith Teg ym maes Gofal Cymdeithasol er mwyn gwella telerau ac amodau ar gyfer staff gofal cymdeithasol. Mae hyn yn cynnwys gwaith i ddatblygu fframwaith cyflogau a chynnydd ar gyfer y sector; fframwaith ar gyfer cydfargeinio i'w brofi gyda'r sector; yn ogystal â datblygu ymgyrch i godi ymwybyddiaeth o hawliau'r gweithlu ymysg staff a sicrhau llais cryfach i weithwyr.

Mae Gofal Cymdeithasol Cymru hefyd wedi cael ei ariannu o 2022 i 2025 i gefnogi'r sector gydag arloesedd ac ar draws y maes gofal cymdeithasol. Mae hyn yn cynnwys cymorth hyfforddi i feithrin perthnasoedd, hyder a sgiliau ym maes arloesi a datblygu dull o ddatblygu sgiliau er mwyn helpu i wreiddio arloesedd mewn ymarfer. Bydd hyn yn nodi'r sgiliau sydd eu hangen ar bobl, y rhai sydd ganddynt, lle gallant gael mynediad at ddatblygu sgiliau, ac unrhyw fylchau neu ddatblygiad pellach sydd ei angen.

Bydd Gofal Cymdeithasol Cymru (GCC) yn parhau i arwain Strategaeth Gweithlu ar y cyd AaGIC a GCC ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol, a gyhoeddwyd yn 2020. Mae'n gynllun deng mlynedd ar gyfer y sector, gyda chamau gweithredu ar draws saith thema, sef: gweithlu brwdfrydig, iach a llawn cymhelliant; denu a recriwtio; modelau gweithlu di-dor; adeiladu gweithlu sy'n barod yn ddigidol; addysg a dysgu rhagorol; arweinyddiaeth ac olyniaeth, a chyflenwad a siâp y gweithlu. Mae rhaglen grantiau datblygu'r gweithlu Gofal Cymdeithasol Cymru yn gronfa fawr i helpu gweithlu'r sector gofal cymdeithasol i ddatblygu yng Nghymru. Mae'r grant yn helpu i ariannu amrywiaeth o raglenni gwaith, gan gynnwys dysgu, datblygu a chymwysterau. Hefyd, mae'r ymgyrch Gofalwn.Cymru yn hyrwyddo amrywiaeth o rolau sydd ar gael ym maes gofal cymdeithasol drwy ddeunyddiau ar y we a

hysbysebion teledu. Mae'r deunyddiau hyn ar y we yn cael eu defnyddio ar draws y sector annibynnol a chyhoeddus i gefnogi'r gwaith o recriwtio i swyddi gofal, er enghraifft, drwy ffeiriau gyrfaedd, gweithio gyda phartneriaid cyflogadwyedd fel Gyrfa Cymru, a gweithgareddau allgymorth eraill. Mae hyn i gyd wedi'i anelu at hyrwyddo'r proffesiwn a'i wneud yn gynaliadwy ar gyfer y tymor hir.

12. Pa ddarpariaeth sydd wedi'i gwneud yn y gyllideb ddrafft i feithrin a chynnal morâl ac iechyd a llesiant corfforol a meddyliol y gweithlu iechyd a gofal cymdeithasol, gan gynnwys gwirfoddolwyr a gofalwyr di-dâl, a sut byddwch yn asesu effaith y mesurau hyn.

Mae gofalwyr di-dâl yn dweud yn gyson bod peidio â chymryd seibiant oddi wrth ofalu yn cael effaith negyddol ar eu hiechyd meddwl a'u llesiant. Mewn ymateb, rydym yn buddsoddi £9 miliwn dros dair blynedd i sefydlu cynllun seibiant byr; mae £3.5 miliwn wedi'i ddyrannu i'r cynllun yn 2023-24. Yn dilyn proses gystadleuol, penodwyd Ymddiriedolaeth Gofalwyr Cymru yn gorff cydlynus cenedlaethol a bydd yn gweithio gyda Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol a'r trydydd sector i ddatblygu prosiectau lleol sy'n cynnig detholiad o seibiannau byr i ofalwyr di-dâl sydd wedi'u teilwra i ddiwallu eu hanghenion unigol. Bydd Ymddiriedolaeth Gofalwyr Cymru hefyd yn gwerthuso effaith y cynllun. Gallai seibiant byr olygu unrhyw beth o'r cyfle i ddysgu sgil newydd, mynd i'r gampfa, prynu dodrefn gardd neu fynd ar daith oddi cartref. Y prif nod yw rhoi cyfle i ofalwyr di-dâl ymlacio a chymryd camau i gynnal eu hiechyd a'u llesiant eu hunain.

Rydym hefyd yn parhau i ariannu Gofalwyr Cymru i gyflawni'r prosiect Llesiant a Grymuso Gofalwyr. Nod y prosiect, a ariennir drwy gynllun grant trydydd sector y Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy, yw hysbysu, cefnogi a grymuso gofalwyr di-dâl i reoli eu rôl gofalu gan ofalu am eu hiechyd a'u llesiant eu hunain. Mae Gofalwyr Cymru yn cefnogi gofalwyr di-dâl i ofalu am eu llesiant eu hunain, i wneud yr hyn sy'n bwysig iddyn nhw ac i wneud y gorau o'u bywydau.

Dyrennir miliwn o bunnoedd i fyrddau iechyd er mwyn cefnogi gofalwyr di-dâl pan fydd y bobl y maent yn gofalu amdanynt yn cael eu derbyn i'r ysbyty neu'n cael eu rhyddhau o'r ysbyty. Mae tystiolaeth o fyrddau iechyd lleol a'u partneriaethau gofalwyr ynghylch sut defnyddiwyd y dyraniad yn 2021-22 yn dangos enghreifftiau o

weithgarwch sydd eisoes ar waith i wella'r cyfathrebu â gofalwyr di-dâl mewn ysbytai, ac ymgysylltu â nhw yn y broses ryddhau.

O ran cymorth iechyd meddwl a llesiant i staff iechyd a gofal cymdeithasol, byddwn yn parhau i gefnogi'r gwasanaeth Canopi sydd wedi cael ei gontractio gan Lywodraeth Cymru am dair blynedd hyd at 31 Mawrth 2025 am £1.5 miliwn y flwyddyn.

Mae Canopi yn cynnig mynediad at gymorth iechyd meddwl a llesiant cyfrinachol, heb fod yn argyfwng, yn rhad ac am ddim i'r holl staff Gofal Cymdeithasol a'r GIG sy'n gweithio yng Nghymru.

Nod Canopi yw:

- darparu cymorth seicolegol ac iechyd meddwl cynaliadwy ac aml-haen o ansawdd uchel i'r gweithlu gofal cymdeithasol a'r GIG yng Nghymru.
- meithrin a chynyddu cydweithrediad gyda sefydliadau ar draws y maes iechyd a gofal cymdeithasol.
- cyfrannu at hyrwyddo iechyd meddwl yn gadarnhaol.
- gweithio ochr yn ochr â gwasanaethau cymorth iechyd meddwl a llesiant presennol a'u hategu.
- galluogi datgeliad i'r rheini sy'n teimlo nad ydynt yn gallu cael gafael ar wasanaethau sy'n seiliedig ar gyflogwyr.

Cafodd Canopi ei lansio'n ffurfiol ar 26 Mai 2022 (y gwasanaeth blaenorol oedd Iechyd ar gyfer Gweithwyr Iechyd Proffesiynol Cymru). Ers ei lansio, mae Canopi wedi gweld tuedd barhaus tuag at dwf ac ymwybyddiaeth gynyddol yn y sector ymhlith staff iechyd a gofal cymdeithasol, ac mae wedi cefnogi 1,500 o gleientiaid o'r ddau sector. Bydd Canopi yn parhau i gydgyhyrchu'r gwasanaeth gyda phobl sydd â phrofiad uniongyrchol, adlewyrchu egwyddorion gofal darbodus a mabwysiadu dull parhaus o wella gwasanaethau. Bydd anghenion y gweithlu sy'n datblygu yn cael eu hadolygu, eu hasesu a'u diwallu'n rheolaidd drwy gydweithio strategol, dadansoddi data ac adborth.

Annhegwch ac anghydraddoldebau iechyd

- 13. Amlinellwch sut bydd y Gyllideb Ddrafft yn cyfrannu at leihau anghydraddoldebau iechyd, dylai hyn nodi sut bydd y Gyllideb Ddrafft yn sicrhau bod y bobl fwyaf difreintiedig yn cael blaenoriaeth, a bod mynediad teg at wasanaethau iechyd a gofal mewn ardaloedd gwledig. Byddai'r Pwyllgor hefyd yn croesawu gwybodaeth am sut bydd y Gyllideb Ddrafft yn targedu anghydraddoldebau y mae'r pandemig wedi'u gwaethygu, neu'r rheini sy'n deillio o effaith anghymesur y pandemig ar iechyd neu lesiant grwpiau penodol (fel oedolion hŷn, pobl o gymunedau du ac ethnig lleiafrifol, neu bobl ar incwm isel neu sydd fel arall yn ansicr yn ariannol).**

Ein nod yw gwella iechyd meddwl a llesiant gan leihau anghydraddoldebau drwy ganolbwyntio ar gryfhau ffactorau amddiffynnol. Mae ffocws penodol ar y dull hwn fel rhan o'r Cynllun Cyflawni Law yn Llaw at Iechyd Meddwl presennol ar gyfer Cymru. Roedd hyn yn ffocws penodol wrth i ni adnewyddu'r cynllun ym mis Hydref 2020 wrth i ni gryfhau'r meysydd hynny sy'n diogelu iechyd meddwl da. Mae hyn yn seiliedig ar amrywiaeth o ymrwymadau sy'n cael eu datblygu ar draws gwahanol adrannau Llywodraeth Cymru, fel mynediad gwell at wasanaethau a rhaglenni cyngor a chynhwysiant ariannol sy'n helpu pobl â chyflyrau iechyd meddwl i gael gwaith neu i aros mewn gwaith. Mae'r gwaith hwn yn cael ei fonitro drwy Fwrdd Rhaglen Iechyd Meddwl a Chamddefnyddio Sylweddau Llywodraeth Cymru. Mae aelodau Bwrdd y Rhaglen yn cynnwys swyddogion o Adrannau perthnasol Llywodraeth Cymru.

Mae cyflawni Nodau Llesiant Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn sbardun allweddol yn ein holl benderfyniadau polisi. O ystyried bod hyn yn cynnwys Cymru Iachach a Cymru sy'n Fwy Cyfartal, mae camau gweithredu ar anghydraddoldebau iechyd yn cael eu prif ffrydio ar draws holl weithgarwch a dyraniadau cyllidebau Llywodraeth Cymru. Mae ein dull gweithredu iechyd ym mhob polisi (a gefnogir gan y broses Asesu'r Effaith ar Iechyd) a'n dull integredig o bennu dyraniadau cyllideb, yn golygu nad yw'n bosibl meintoli'r union ffigurau o gyfanswm dyraniadau'r gyllideb sy'n ymwneud â lleihau anghydraddoldebau iechyd yn unig.

Fodd bynnag, mae enghreifftiau penodol o wariant y llywodraeth sy'n cyfrannu'n sylweddol at fynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd yn cynnwys ein rhaglen Dechrau'n Deg a'n gwaith i fynd i'r afael â dau o'r rhesymau mwyaf dros

anghydraddoldebau iechyd yng Nghymru: gordewdra ac ysmegu. Yn ystod y pandemig, cafodd ysmegu a gordewdra eu nodi fel ffactorau risg allweddol a oedd yn cyfrannu at ganlyniadau gwaeth i bobl a oedd wedi cael COVID-19. O ystyried bod cyfraddau ysmegu a gordewdra yn gyffredinol uwch ymysg rhai grwpiau o bobl (gan gynnwys pobl sy'n byw yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig a phobl o rai cefndiroedd ethnig lleiafrifol), gwyddom fod y ffactorau risg hyn wedi chwarae rhan allweddol mewn gwaethygu anghydraddoldebau iechyd yn ystod y pandemig. O ran gordewdra, mae ein Cynllun Cyflawni Pwysau Iach: Cymru Iach 2022-24 yn cynnwys camau gweithredu i leihau anghydraddoldebau iechyd a deiet ar draws y boblogaeth yn ei chraidd. O ran ysmegu, mae ein Strategaeth Rheoli Tybaco a'n cynllun cyflawni dwy flynedd cyntaf ar gyfer 2022-24 yn cynnwys mynd i'r afael ag anghydraddoldeb fel un o themâu craidd y strategaeth.

Gan droi at y dyraniadau craidd a roddir i fyrddau iechyd lleol, mae gweinidogion yn disgwyl i gamau gweithredu ar anghydraddoldebau iechyd fod wrth wraidd holl waith y GIG. Yn hyn o beth, mae Fframwaith Cynllunio'r GIG a gyflwynwyd i fyrddau iechyd lleol yn cadarnhau y dylai gweithredu ar anghydraddoldebau iechyd fod yn llinyn aur drwy Gynlluniau Tymor Canolig Integredig. Am y rheswm hwn, yn yr un modd â Llywodraeth Cymru, nid yw'n bosibl gwahaniaethu rhwng agweddau penodol ar ddyraniadau cyllid craidd byrddau iechyd sy'n anelu at fynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd yn unig. Er hynny, mae enghreifftiau penodol o raglenni gwaith sy'n ymwneud â byrddau iechyd sy'n cyfrannu at ymdrechion i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd yn cynnwys dynodi ardal Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwent fel Rhanbarth Marmot yn ddiweddar, yn ogystal â phrosiect Gogledd Cymru Iach.

Sicrhau adferiad ar ôl y pandemig

14. Eglurwch sut mae'r pandemig wedi dylanwadu ar ddyraniadau i linellau cyllideb yn yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, a rhowch enghreifftiau o unrhyw newidiadau a wnaed i ddyraniadau o ganlyniad i COVID-19. Wrth ateb y cwestiwn hwn, rhowch sylw i'r canlynol:

- **Y tybiaethau sy'n sail i ddyraniadau a wnaed o ganlyniad i'r pandemig, gan gynnwys sut byddwch chi'n sicrhau bod digon o arian wrth gefn ar**

gael petai'r sefyllfa o ran Covid yn cael ei huwchraddio o un Sefydlog i un Frys.

- **Y dyraniadau sydd wedi cael eu gwneud i helpu i gynyddu capasiti gwasanaethau neu i gynyddu adnoddau staff wrth i'r ymateb i'r pandemig barhau, gan gynnwys gwasanaethau sylfaenol, cymunedol ac ysbytai, gofal cymdeithasol, iechyd y cyhoedd, a'r rhaglen frechu.**
- **Y dyraniadau ar gyfer gwasanaethau cymorth iechyd meddwl i'r gweithlu iechyd a gofal cymdeithasol.**
- **Y dyraniadau sydd wedi cael eu gwneud i gynnal cyflenwad digonol a phriodol o gyfarpar diogelu personol.**

Mae ein tybiaethau yn nyranid y gyllideb ar gyfer y cymorth parhaus gyda Covid yn seiliedig ar senario Covid Sefydlog, hynny yw, rydym yn disgwyl tonnau ychwanegol o haint ac i amrywiolion newydd ddod i'r amlwg, a gallai rhai fod yn drechol. Ond ni fydd y tonnau hyn yn rhoi pwysau anghynaliadwy ar y system iechyd a gofal cymdeithasol. Disgwylir i frechlynnau ac ymyriadau fferyllol eraill barhau i fod yn effeithiol wrth atal salwch difrifol, yn y mwyafrif helaeth o achosion. Rydym yn credu mai dyma'r senario mwyaf tebygol, ond bydd gwylidwriaeth barhaus yn bwysig i helpu ein polisi a'n gwaith cynllunio, ar gyfer Covid ac unrhyw bandemig arall yn y dyfodol.

Bydd ein cyllid yn cefnogi senario Covid Sefydlog ac yn darparu'r sail i'n galluogi i gynllunio a chamu i'r adwy mewn senario Covid Brys. Gallai amrywiolion newydd ddod i'r amlwg sy'n gwrthsefyll y brechlyn i raddau helaeth, neu fwtaniadau eraill sy'n rhoi nifer fawr o bobl mewn perygl o gael salwch difrifol, fel y gwelwyd yn ystod y don alffa ym mis Rhagfyr 2020. Nid yw'r cyllid yn cynnwys rhoi'r gweithgarwch a allai fod yn ofynnol mewn senario Covid Brys, ac unrhyw ehangu posibl, ar waith.

Mae'r prif feysydd y bydd y cyllid yn eu cefnogi yn cynnwys:

- Profi ac olrhain
- Gwylidwriaeth
- Rhaglen frechu
- Darpariaeth cyfarpar diogelu personol i'r GIG a gofal cymdeithasol

Mae'r cyllid arfaethedig hefyd yn darparu capasiti ychwanegol o fewn y system diogelu iechyd i helpu gyda sgrinio ar gyfer ceiswyr lloches, achosion o glefydau heintus a chynllunio ar gyfer y gaeaf.

Yn ystod 2022-23, rydym wedi gostwng elfennau o'n hymateb i Covid yn unol â dileu'r cyfyngiadau cyfreithiol ddiwedd mis Mai, ac rydym wedi cyflwyno rhaglen frechu lwyddiannus sy'n arwain at lai o niwed a salwch difrifol. Rydym wedi lleihau ein gweithgarwch profi ac olrhain yn sylweddol a, gyda llai o achosion, rydym wedi gweld gostyngiad yn y galw am gyfarpar diogelu personol. Bydd ein cyllid ar gyfer 2023-24 yn darparu capasiti ychwanegol o ran gwasanaethau iechyd a gofal yn y meysydd allweddol a restrir, wrth i ni symud tuag at drefniadau cynaliadwy tymor hwy.

Mae ein cynlluniau ar gyfer 2023-24 yn ein galluogi i gynnal system diogelu iechyd sy'n rheoli sefydlogrwydd Covid ar gyfer y dyfodol. Bydd hyn yn cynnwys cynnal lefel sylfaenol o seilwaith er mwyn gallu camu i'r adwy, pe bai'r angen yn codi. Bydd y cyllid hwn yn parhau i gael ei adolygu wrth i ni weithio drwy oblygiadau parhaus statws a lefel heintiau Covid, bygythiadau a pheryglon eraill, a sicrhau ein bod yn barod ar gyfer unrhyw bandemig yn y dyfodol. Bydd hyn yn adeiladu ar y dysgu, y buddsoddiadau a'r gallu rydym wedi'i ddatblygu yn ein hymateb i bandemig Covid, gan gynnwys cyfleusterau profi mewn labordai, systemau olrhain a genomeg GIG Cymru.

Rydym hefyd wedi buddsoddi yn ein dull gweithredu ein hunain o ran gwylidwriaeth, modelu ystadegol a rhybudd cynnar. Bydd hyn yn ein helpu i adnabod unrhyw fygythiadau yn y dyfodol, gan gynnwys newidiadau mewn amrywiolion Covid. Mae hyn i gyd yn cryfhau ein hymateb brys i fygythiadau yn y dyfodol ac yn cynnal lefel y gwrthfesuerau sydd eu hangen, gan gynnwys cyfarpar diogelu personol a meddyginiaethau, er mwyn ymateb yn effeithiol pan fo angen.

Rydym hefyd wedi buddsoddi'n rheolaidd mewn rhaglenni newydd, penodol a sefydlwyd o ganlyniad i bandemig Covid, er enghraifft:

- Y Rhaglen Adferiad ar gyfer Covid Hir
- Parhau â phrofion heintiau a drosglwyddir yn rhywiol (STI) ar-lein – dechreuwyd yn ystod y pandemig i gefnogi'r gwasanaeth presennol.

- Ymchwil a Datblygu – canolfan tystiolaeth Covid

Un o'n buddsoddiadau allweddol yw'r rhaglen frechu Covid a fydd yn parhau tan 2023-24, gyda chyllid yn cael ei neilltuo i gefnogi'r ddarpariaeth. Fel y nodwyd yn gynharach yn yr ymateb hwn, dyma'r mesur ataliol allweddol sydd wedi cael yr effaith fwyaf o ran lleihau lledaeniad Covid a difrifoldeb y symptomau pan fydd unigolion yn cael y feirws. Yn dilyn cyhoeddi [Fframwaith Imiwneiddio Cenedlaethol Cymru](#), mae'r ffocws nawr ar roi'r blaenoriaethau a'r ffyrdd newydd o weithio y mae'n eu disgrifio ar waith. Gan symud tuag at sylfaen fwy cynaliadwy a busnes-fel-arfer, mae'r holl raglenni brechu wedi'u hintegreiddio ac mae'r gwersi o'n profiad o'r pandemig yn cael eu dysgu a'u cymhwyso ar draws ein rhaglenni brechu.

Mae arbedion effeithlonrwydd gwasanaethau yn elfen bwysig o'r Fframwaith newydd a'n hagwedd at frechu. Rydym wedi gweld hyn yn sgil y ffocws mwy ar roi pigiad atgyfnerthu COVID-19 yr hydref a'r brechiad rhag y ffliw gyda'i gilydd y gaeaf hwn. Byddwn yn parhau i chwilio am gyfleoedd fel hyn ar draws ein rhaglenni brechu.

Fel y disgrifir uchod (t.37), bydd mynd i'r afael â chymorth iechyd meddwl a llesiant i staff iechyd a gofal cymdeithasol yn parhau i gael ei gefnogi gan wasanaeth Canopi, sydd wedi cael ei gontractio gan Lywodraeth Cymru am dair blynedd hyd at 31 Mawrth 2025 am £1.5 miliwn y flwyddyn.

Rydym wedi gosod y gyllideb hon ar sail senario Covid sefydlog a byddwn yn parhau i wneud y gorau o bob punt o gyllid er mwyn cefnogi gwasanaethau rheng flaen craidd wrth iddynt barhau i adfer. Mae ein gallu i addasu ac ymateb os bydd y costau ymateb i Covid yn cynyddu yn gyfyngedig o fewn yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, ac os bydd yn rhaid i ni symud i ymateb ar lefel uwch, bydd y mesurau wrth gefn yn galw am ymdrech Llywodraeth gyfan.

15. Pa ddyraniadau sydd wedi'u cynnwys yn y gyllideb ddrafft ar gyfer mynd i'r afael â'r ôl-groniad o amseroedd aros. Yn eich ateb, esboniwch pa asesiad sydd wedi cael ei wneud o effaith a chanlyniadau'r adnoddau a ddyrannwyd yn ystod 2022-23, a sut bydd dyraniadau yng nghyllideb ddrafft 2023-24 yn cael eu targedu.

Rydym wedi dyrannu £170 miliwn eleni i fyrddau iechyd yng Nghymru i fynd i'r afael â'r ôl-groniad o ofal wedi'i gynllunio. Mae'r arian hwn yn rheolaidd i'r GIG a bydd yn cael ei ddefnyddio i gefnogi'r gwaith o gyflawni'r rhaglen trawsnewid ac adfer gofal wedi'i gynllunio a lanswyd ym mis Ebrill 2022. Mae'r Gweinidog wedi bod yn glir y bydd yn cymryd holl dymor y Senedd i'r GIG adfer ar ôl y pandemig.

Y buddsoddiad ychwanegol o £170 miliwn

Cafodd yr arian ei roi yn y system cyn lansio'r rhaglen ym mis Ebrill 2022. O ganlyniad, roedd sefydliadau'n gwneud dewisiadau unigol yn hytrach na chael eu harwain gan y cyfeiriad strategol rydym yn ei ddilyn yn awr. Mae hyn wedi golygu bod cyfleoedd fel gweithio rhanbarthol yn cael eu colli, ond mae rhai cyfleoedd rhanbarthol yn cael eu datblygu ar hyn o bryd, fel diagnosteg ranbarthol.

Roedd sefydliadau'n defnyddio'r adnoddau gan ganolbwyntio ar y meysydd canlynol yn bennaf:

- Cael y capasiti mewnol mwyaf posibl
- Dod â seilwaith i'r safle – ee theatrau llawdriniaethau
- Capasiti ychwanegol gyda'r sector preifat
- Diagnosteg
- Gwelliannau mewn llwybrau gofal brys i leihau'r posibilrwydd o ganslo

Mae penawdau allweddol o'r crynodeb data arbenigol a dderbyniwyd gan yr Uned Cyflawni Ariannol (FDU) yn cynnwys:

- Offthalmoleg £18 miliwn, gweithgaredd 39,945
- Orthopedeg £13 miliwn, gweithgaredd 18,519
- Mae Gofal wedi'i Gynllunio / Mwy nag un arbenigedd / Amrywiol yn cyfrif am tua £42 miliwn
- Gofal Heb ei Drefnu/Meddyginiaeth/Gofal Brys £22 miliwn

Rydym wedi gweld capasiti ychwanegol mewn cleifion allanol, ond mae wedi cymryd amser i'r data hwn ddod i'r amlwg, ac nid yw'n cael ei gynrychioli ym mhob arbenigedd.

Cronfa trawsnewid gofal wedi'i gynllunio gwerth £15 miliwn

Hyd yma, mae £3.4 miliwn o'r gronfa trawsnewid gofal wedi'i gynllunio wedi cael ei gyhoeddi yn Ch1/Ch2, gyda chyllid ar gyfer Ch3/Ch4 yn cael ei ryddhau yn unol ag adolygiadau prosiect a chyflawni yn erbyn cerrig milltir prosiectau. Gwelir isod y prif feysydd effaith a welwyd yn ystod y chwe mis cyntaf; mae meysydd eraill yn fwy hirdymor a thrawsnewidiol, ac nid yw'r manteision i'w gweld yn ystod y chwe mis cyntaf.

Prosiectau trawsnewid cleifion allanol

Mae prosiectau trawsnewid cleifion allanol yn cefnogi'r gwaith o roi dulliau a mentrau arloesol ar waith, sy'n cyfrannu at drawsnewid cleifion allanol yn gynaliadwy. Mae hyn yn cynnwys gweithio gyda thimau gofal sylfaenol i edrych ar lif atgyfeiriadau a nodi pa atgyfeiriadau y mae angen iddynt ddod i'r amlwg. Rhwng mis Ebrill ac Awst 2022 bu gostyngiad llwyr yn nifer yr atgyfeiriadau (18,802) ar draws yr holl fyrddau iechyd ar gyfer y saith arbenigedd gofal wedi'i gynllunio. Mae hyn yn erbyn cynnydd cyffredinol mewn atgyfeiriadau, a oedd yn uwch na'r un cyfnod yn 2019, cyn covid. Mae tystiolaeth o ostyngiad sylweddol mewn atgyfeiriadau ar draws yr holl fyrddau iechyd mewn orthopedeg (gostyngiad o dros 18,800) ac ENT (gostyngiad o dros 6,300) yn awgrymu bod gwaith cenedlaethol yn y meysydd hyn yn cael effaith gynnar.

Dewisiadau eraill yn lle apwyntiadau dilynol

Ledled Cymru, o fis Ebrill 2022 i fis Medi 2022, mae 89,000 o lwybrau Sylw yn ôl Symptomau (SOS) a Chamau Dilynol wedi'u Sbarduno gan Gleifion (PIFU) wedi dechrau, sy'n ddewis amgen i'r apwyntiad dilynol wyneb yn wyneb traddodiadol. O'r 89,000 o lwybrau, rhagwelir y gall 10 y cant newid i fod angen apwyntiad dilynol. Fodd bynnag, gallai'r gostyngiad yn nifer yr apwyntiadau dilynol sydd eu hangen (tua 80,100) ddarparu capasiti ychwanegol ar gyfer apwyntiadau newydd. Mae hwn yn faes blaenoriaeth ar gyfer cynlluniau'r flwyddyn nesaf.

Teledermosgopi

Mae tystiolaeth gan Aneurin Bevan a Hywel Dda wedi dangos bod tua 50 y cant o'r cleifion sydd wedi defnyddio'r gwasanaeth Teledermosgopi wedi cael eu rhyddhau (o'i gymharu â 25 y cant o'r cleifion yn cael eu rhyddhau yn flaenorol). Mae arbenigwyr yn gallu cynnal 24 adolygiad digidol lle byddent o'r blaen yn cynnal 12 adolygiad wyneb yn wyneb yn ystod yr un sesiwn. Mae gan Fyrddau Iechyd sydd â

Telederm ar waith – Bae Abertawe, Aneurin Bevan ac, yn fwy diweddar, Hywel Dda – niferoedd sy'n sero neu'n lleihau dros 52 wythnos mewn adrannau cleifion allanol.

Dilysu

Mae cwmni dilysu a reolir yn ganolog wedi cael ei sicrhau i gefnogi dilysu ar raddfa eang ar draws tri Bwrdd Iechyd: Betsi Cadwaladr, Cwm Taf Morgannwg a Bae Abertawe. Mae'r dystiolaeth hyd yma ym mwrdd iechyd Betsi Cadwaladr yn dangos cyfradd dileu o 18 y cant, yn seiliedig ar 7,786 dilysiad gweinyddol a 6,6386 dilysiad dros y ffôn. Erbyn diwedd mis Rhagfyr 2022, bydd 41,594 wedi cael eu dilysu ym mwrdd iechyd Betsi Cadwaladr, 39,228 yng Nghwm Taf Morgannwg, 31,900 yn Hywel Dda a 30,582 ym Mae Abertawe.

Symud ymlaen

Mae'r cyllid wedi'i ddyrannu ar sail reolaidd. Mae byrddau iechyd, fel rhan o'u cynlluniau, yn parhau i geisio cynyddu gweithgarwch dewisol, gan gydbwyso gofynion gofal brys a gofal mewn argyfwng ar yr un pryd. Mae byrddau iechyd yn parhau i archwilio cyfleoedd i allanoli cleifion ac i fewnoli gweithgarwch.

Gofal cymdeithasol

16. Amlinellwch y dyraniad arfaethedig ar gyfer gofal cymdeithasol, gan gynnwys:

- **Unrhyw gyllid ychwanegol a nodwyd ar gyfer 2023-24, a sut bydd y cyllid hwnnw'n cael ei dargedu.**
- **Sut bydd y dyraniadau yn sicrhau hyfywedd a sefydlogrwydd parhaus gwasanaethau gofal cymdeithasol, gan gynnwys gofal preswyl a gofal cartref.**
- **Pa gymorth y bydd y gyllideb ddrafft yn ei ddarparu i ofalwyr di-dâl, gan gynnwys tystiolaeth o wariant penodol ar ofal seibiant a chymorth ariannol i ofalwyr.**
- **Mesurau yn y gyllideb ddrafft a fydd yn gwella cynaliadwyedd y gweithlu gofal cymdeithasol.**
- **Sut bydd y gyllideb ddrafft yn helpu'r sector gofal cymdeithasol i ymateb i gostau byw cynyddol, gan gynnwys costau ynni cynyddol. Yn**

eich ateb, rhowch dystiolaeth o wariant penodol i gefnogi gweithwyr gofal cartref, a gofalwyr di-dâl a phobl anabl, a'u teuluoedd.

Cyflwynwyd y Gronfa Diwygio Gofal Cymdeithasol ym mis Ebrill 2022 i gefnogi gweithgarwch i hybu'r gwaith o ddiwygio a gwella gofal cymdeithasol, er mwyn ategu'r cyllid a ddarperir yn y setliad Llywodraeth Leol.

Defnyddir y Gronfa Diwygio Gofal Cymdeithasol i gefnogi'r gwaith o ddiwygio Gofal Cymdeithasol, i wella'r ddarpariaeth ac i wella cynaliadwyedd gwasanaethau ar draws y sector gofal cymdeithasol. Bydd y cyllid yn cael ei ddefnyddio i helpu i gyflawni ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu i ddiwygio gofal cymdeithasol ar gyfer plant sy'n derbyn gofal ac i ddiogelu, ailadeiladu a datblygu ein gwasanaethau ar gyfer pobl agored i niwed.

Mae ein Rhaglen Lywodraethu yn cynnwys nifer o ymrwymadau sy'n nodi ein gweledigaeth ar gyfer gwasanaethau plant yng Nghymru. Ein huchelgais yw newid y system gyfan ac, wrth ei gwraidd, rydym am weld mwy o blant a phobl ifanc yn cael eu galluogi i fyw gyda'u teuluoedd ac yn eu cymdogaethau gyda llawer llai angen mynd i ofal. Rydym hefyd am sicrhau bod pobl ifanc mewn gofal am gyfnod mor fyr â phosibl.

Rydym wedi ymrwymo i gadw teuluoedd gyda'i gilydd. Ein gweledigaeth yw ailgynllunio'r ffordd rydym yn gofalu am blant a phobl ifanc er mwyn gallu gwneud y gorau dros ein pobl ifanc, eu teuluoedd a'u cymunedau drwy ddarparu gwasanaethau sy'n lleol, wedi'u cynllunio'n lleol ac yn atebol yn lleol. Mae'n ymwneud â rhoi'r math iawn o ofal ar waith ar gyfer pob plentyn: diwygio a chydgyssylltu gwasanaethau ar gyfer plant sy'n derbyn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal, darparu cymorth arbenigol ychwanegol i blant ag anghenion cymhleth a chefnogi'r rhai sy'n gofalu am blant yn well.

Bydd y cynnydd o £10 miliwn yn y Gronfa Diwygio Gofal Cymdeithasol yn 2023-24, i £52 miliwn, a'r swm a ailddyrennir o gyfanswm y cyllid sydd ar gael yn cael ei ddefnyddio i wella'r cymorth a roddir i Ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu i'n gweledigaeth ar gyfer gwasanaethau plant yng Nghymru. Mae cyllid wedi cael ei ddyrannu i Awdurdodau Lleol i gefnogi cynigion i gyflawni'r ymrwymadau hyn.

Dileu elw o ofalu am blant sy'n derbyn gofal

Mae'r dyraniad yn y Gronfa Diwygio Gofal Cymdeithasol ar gyfer dileu elw o ofalu

am blant sy'n derbyn gofal wedi cynyddu o £10 miliwn yn 2022-23 i £16 miliwn yn 2023-24.

Mae ein Rhaglen Lywodraethu yn cynnwys nifer o ymrwymadau sy'n nodi ein gweledigaeth ar gyfer gwasanaethau plant yng Nghymru. Ein huchelgais yw newid y system gyfan ac, wrth ei gwraidd, rydym am weld mwy o blant a phobl ifanc yn cael eu galluogi i fyw gyda'u teuluoedd ac yn eu cymdogaethau gyda llawer llai angen mynd i ofal. Rydym hefyd am sicrhau bod pobl ifanc mewn gofal am gyfnod mor fyr â phosibl.

Rydym wedi ymrwymo i gadw teuluoedd gyda'i gilydd. Ein gweledigaeth yw ailgynllunio'r ffordd rydym yn gofalu am blant a phobl ifanc er mwyn gallu gwneud y gorau dros ein pobl ifanc, eu teuluoedd a'u cymunedau drwy ddarparu gwasanaethau sy'n lleol, wedi'u cynllunio'n lleol ac yn atebol yn lleol. Mae'n ymwneud â rhoi'r math iawn o ofal ar waith ar gyfer pob plentyn: diwygio a chydgyssylltu gwasanaethau ar gyfer plant sy'n derbyn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal, darparu cymorth arbenigol ychwanegol i blant ag anghenion cymhleth a chefnogi'r rhai sy'n gofalu am blant yn well.

Fel rhan o'r Cytundeb Cydweithredu rhwng Llywodraeth Cymru a Phlaid Cymru, mae ymrwymiad clir i 'leihau elw preifat o ofalu am blant sy'n derbyn gofal' fel elfen allweddol o'r agenda radical hon.

Mae adborth gan blant a phobl ifanc yn awgrymu bod ganddynt deimladau cryf am gael gofal gan sefydliadau preifat sy'n gwneud elw o'u profiad o fod mewn gofal. Nid yw Llywodraeth Cymru yn credu y dylid cael marchnad ar gyfer gofal i blant, nac y dylid gwneud elw o ofalu am blant sy'n wynebu heriau penodol yn eu bywydau ac mae'n bwriadu cyflwyno deddfwriaeth i roi terfyn ar hyn. Mae hyn yn golygu y bydd y gofal i blant sy'n derbyn gofal yng Nghymru yn y dyfodol yn cael ei ddarparu gan sefydliadau sector cyhoeddus, elusennol neu nid-er-elw.

Ein nod yw sicrhau nad yw'r arian cyhoeddus sy'n cael ei fuddsoddi mewn gofal i blant sy'n derbyn gofal yn gwneud elw i unigolion nac endidau corfforaethol, ond ei fod yn hytrach yn cael ei wario ar wasanaethau plant i ddarparu gwell profiadau a chanlyniadau i blant a phobl ifanc, gan roi sylw i ddatblygu a gwella gwasanaethau a datblygiad proffesiynol pellach i staff. Rydym yn bwriadu canolbwyntio, yn y lle cyntaf, ar ofal preswyl a gofal maeth i blant.

Dros weddill tymor y Senedd hon, mae angen i ni ganolbwyntio ar weithio gyda phlant sydd â phrofiad o ofal, awdurdodau lleol a phartneriaid i gynyddu darpariaeth gyhoeddus ac nid-er-elw er mwyn sicrhau bod sylfaen gref i bontio i ofal nid-er-elw sy'n diwallu anghenion a hawliau plant a phobl ifanc.

Diwygio Radical

Mae'r dyraniad yn y Gronfa Diwygio Gofal Cymdeithasol ar gyfer diwygio gwasanaethau plant yn radical wedi cynyddu o £3 miliwn yn 2022-23 i £10 miliwn yn 2023-24.

Rydym wedi ymrwmo drwy ein Rhaglen Lywodraethu i edrych ar ddiwygiad radical y gwasanaethau presennol ar gyfer plant sy'n derbyn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal er mwyn gwireddu gweledigaeth ac uchelgais newydd ar gyfer gwasanaethau plant, yn seiliedig ar ymarfer cyson, ymddygiadau llai gwrth-risg a dulliau adferol cenedlaethol sy'n cael eu mabwysiadu ledled Cymru. Nid cyfrifoldeb awdurdodau lleol yn unig yw cyflawni'r weledigaeth hon; mae'n gofyn am weithio mewn partneriaeth ar draws gwasanaethau cyhoeddus a mudiadau'r trydydd sector.

Bydd y rhaglen yn darparu ymyriadau ataliol i deuluoedd sydd â phlant ar ffiniau gofal, gan gynnwys gwasanaethau eiriolaeth i rieni, cynadleddau grŵp i deuluoedd, diwygio Cyfiawnder Teuluol a fframwaith ymarfer cenedlaethol. Bydd hefyd yn galw am fwy o ymyrraeth a chefnogaeth i awdurdodau lleol nad ydynt yn cyflawni ein huchelgais i leihau nifer y plant sydd mewn gofal yn sylweddol; mae ymweliadau gweinidogol diweddar ag awdurdodau lleol wedi canolbwyntio ar hyn a bydd yn parhau felly ar gyfer gweddill yr ymweliadau hyn.

Cyflog Byw Gwirioneddol

Bydd y Gyllideb Ddrafft ar gyfer 23-24 yn cynnwys cyllid rheolaidd o tua £70 miliwn i gyd, er mwyn codi cyflogau gweithwyr gofal cymdeithasol, fel rhan o'n hymrwymiad ehangach i ddiogelu gwasanaethau cyhoeddus rheng flaen. Bydd y cynnydd yn berthnasol i weithwyr cofrestredig mewn cartrefi gofal ac ym maes gofal cartref (gwasanaethau oedolion a phlant) a gweithwyr gofal cartref cofrestredig mewn lleoliadau byw â chymorth. Bydd hefyd yn cael ei dderbyn gan bob cynorthwydd personol sy'n cael ei ariannu drwy daliad uniongyrchol gan yr awdurdod lleol.

Bydd sicrhau gwell cyflog drwy'r Cyflog Byw Gwirioneddol yn helpu i fynd i'r afael â chyflogau isel sy'n gysylltiedig â'r sector ac yn gwneud gwaith gofal cymdeithasol yn fwy deniadol. Mae hyn yn sicrhau gwelliannau i'r gweithlu gofal cymdeithasol, yn

ogystal â gwella lefelau cadw'r gweithlu a'r canlyniadau i bobl sy'n cael gofal a chymorth. Er na fydd y cynnydd yn y Cyflog Byw Gwirioneddol ar ei ben ei hun yn mynd i'r afael â phob her ym maes Gofal Cymdeithasol, bydd yn cyfrannu at gynaliadwyedd ac uchelgais tymor hwy i godi proffil y sector fel lle proffesiynol i weithio, gwella cyfleoedd i unigolion ddatblygu eu gyrfaedd, a helpu i wella'r broses recriwtio a chadw staff. Nod y Cyflog Byw Gwirioneddol ar gyfer y gweithlu Gofal Cymdeithasol yw integreiddio â chydabyddiaeth y Fforwm Gwaith Teg mewn Gofal Cymdeithasol o heriau sy'n ymwneud â chyflogau isel yn y sector. Mae hefyd yn cysylltu ag amcanion polisi Grŵp Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol Llywodraeth Cymru ynghylch hybu iechyd a llesiant pobl sy'n defnyddio gwasanaethau. Mae'n cyfrannu at alluogi unigolion i gyflawni canlyniadau cadarnhaol a gall gael effaith gadarnhaol ar gapasiti a morâl y gweithlu.

Bwrsari Gweithwyr Cymdeithasol

Bydd cyllid yn cael ei ddarparu i roi cymorth ariannol ychwanegol ar gyfer bwrsariâu gweithwyr cymdeithasol i fyfyrwyr er mwyn helpu myfyrwyr a ddechreuodd eu cyrsiau yn 2021-22 ac ym mis Medi 2022 i barhau â'u hastudiaethau a helpu i sicrhau bod gennym gyflenwad cynaliadwy o weithwyr cymdeithasol yn y dyfodol.

Bydd y cymorth ariannol ychwanegol ar gael i fyfyrwyr israddedig ac ôl-raddedig yng Nghymru drwy'r Bwrsari Gwaith Cymdeithasol. Mae cynyddu'r bwrsari yn golygu bod ein cyllid ar gyfer y rhaglen hon bron yn £10 miliwn dros y tair blynedd nesaf i helpu i hyfforddi gweithwyr cymdeithasol y dyfodol. O'r pecyn cyllid hwn sy'n werth £10 miliwn, mae'r newidiadau rydym yn eu gwneud yn costio cyfanswm o £3.5 miliwn dros y tair blynedd. Mae hyn yn gynydd o fwy na 50 y cant i'r bwrsari presennol i israddedigion ac ôl-raddedigion.

Mae gweithwyr cymdeithasol yn cyflawni rôl hanfodol yn ein cymunedau, gan gefnogi pobl i fod yn gyfrifol am eu bywydau eu hunain. Maent wrth wraidd ein system gofal cymdeithasol ac maent yn allweddol i ddarparu gofal effeithiol. Mae'r bwrsari Gwaith Cymdeithasol i fyfyrwyr yn cefnogi pobl sydd â'r priodoleddau a'r sgiliau priodol i allu ymgymryd â hyfforddiant gwaith cymdeithasol. Ei nod yw cyfrannu at dwf gweithlu gwaith cymdeithasol cynaliadwy yng Nghymru ac mae'n cyfrannu at y costau a wynebwr gan unigolion sy'n hyfforddi i fod yn weithwyr cymdeithasol.

Grant Gweithlu a Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy (grant gweithlu)

I gydnabod y rôl bwysig y mae awdurdodau lleol yn ei chwarae o ran darparu gwasanaethau cymdeithasol craidd, mae Llywodraeth Cymru wedi darparu cyllid rheolaidd i'r sector ar ffurf grant Gweithlu a Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy. Mae'r meini prawf ar gyfer defnyddio'r grant wedi'u pennu'n fras. Mae awdurdodau lleol wedi gallu defnyddio'r cyllid i gefnogi codiadau cyflog, ond hefyd ar gyfer ymyriadau eraill sydd â'r nod o gefnogi darpariaeth gwasanaethau gofal cymdeithasol cynaliadwy i sicrhau eu bod mewn sefyllfa well i ateb galw cynyddol neu annisgwyl. Yn ymarferol, mae'r cyllid wedi cael ei ddefnyddio ar gyfer amrywiaeth o fesurau – o godi cyflogau i gamau gweithredu sydd wedi'u hanelu at gefnogi'r gwaith o ddarparu gwasanaethau.

Mae'r grant hwn wedi cael ei roi i awdurdodau lleol bob blwyddyn ers 2019 a bydd yn £45 miliwn ar gyfer 23-24.

Yn ogystal â'r setliad cyllid blynyddol i awdurdodau lleol drwy'r Grant Cynnal Refeniw i gyflawni eu dyletswyddau statudol i ddarparu cymorth i ofalwyr di-dâl, dyrennir £3.5 miliwn i barhau â'r Cynllun Seibiant Byr a fydd yn cynyddu'r cyfleoedd i ofalwyr di-dâl gael seibiant o'u rôl fel gofalwyr.

Bydd y Gronfa Gymorth i Ofalwyr (£1.75 miliwn yn 2023-24) yn helpu gofalwyr di-dâl i ymdopi â chostau byw cynyddol drwy ddarparu grantiau i brynu eitemau hanfodol sylfaenol, fel bwyd, eitemau i'r cartref ac eitemau electronig, neu fynediad at gwnsela, cyngor ariannol, llesiant a chymorth gan gymheiriaid.

Perfformiad ariannol byrddau iechyd lleol

17. Rhowch yr wybodaeth ddiweddaraf am berfformiad ariannol cyffredinol byrddau iechyd. Dylai gynnwys:

- **Y sefyllfa ariannol a ragwelir ar ddiwedd y flwyddyn ar gyfer byrddau iechyd, gan gynnwys nodi'r rhai sydd wedi parhau i fethu â chyflawni eu dyletswyddau ariannol**
- **Y rheini sydd wedi cael cymorth ariannol ychwanegol ar ddiwedd y flwyddyn ac yn ystod y flwyddyn, a graddau'r cymorth hwnnw a'i hyd arfaethedig.**
- **Manylion ynghylch sut bydd Llywodraeth Cymru yn cefnogi ac yn gweithio gyda byrddau iechyd i adfer cydbwysedd ariannol GIG Cymru.**

- **Gwybodaeth am ba ddarpariaeth sy'n cael ei gwneud mewn ymateb i gostau ynni cynyddol.**

Roeddem yn ymwybodol y byddai 2022-23 yn flwyddyn o drawsnewid ariannol i'r GIG wrth iddo symud oddi wrth ddibyniaeth ar y lefelau sylweddol o gyllid heb fod yn rheolaidd a oedd wedi cael ei ddarparu yn ystod y ddwy flynedd ariannol flaenorol i gefnogi'r ymateb i bandemig Covid. Roedd effaith barhaus y pandemig yn 2022-23 yn golygu y byddai angen i gost yr ymatebion hyn barhau er bod y cymorth ariannol heb fod yn rheolaidd hwn wedi dod i ben.

Roedd y gyllideb ddrafft ar gyfer 2022-23 yn darparu ar gyfer cynnydd o £824 miliwn yng nghyllid rheolaidd y GIG, er bod y gyllideb hon wedi'i phennu ar adeg pan oedd disgwyl i'r cyfraddau chwyddiant fod oddeutu pedwar y cant, a chyn i'r rhyfel yn Wcráin achosi cynnydd sylweddol mewn prisiau ynni. Gyda'r cyllid hwn, llwyddom i ddarparu cynnydd craidd o £180 miliwn ar ddechrau'r flwyddyn ariannol i sefydliadau'r GIG er mwyn bodloni costau craidd a thwf yn y galw. Roedd hyn ar ben y £170 miliwn o gyllid roeddem wedi'i ddyrannu i gefnogi'r gwaith o adfer gofal wedi'i gynllunio. Rydym hefyd wedi neilltuo cyllid i dalu costau dyfarniad cyflog y GIG, ac i dalu costau'r rhaglenni ymateb cenedlaethol i Covid, gan gynnwys y rhaglenni brechu, profi ac olrhain, a darparu cyfarpar diogelu personol ar gyfer iechyd a gofal cymdeithasol.

Yn ystod y broses gynllunio ar gyfer 2022-23, cadarnhaodd sefydliadau'r GIG y byddai costau parhaus o ganlyniad i'r pandemig yn ogystal â chostau chwyddiant newydd sylweddol yn llawer mwy na'r cyllid roeddem yn gallu ei ddarparu. Er mwyn darparu dull cyson o ddatblygu a chyflawni'r cynllun ariannol, cadarnhaodd Llywodraeth Cymru y byddai'n darparu cyllid ychwanegol, pan fyddai ar gael, i fodloni'r eitemau cost eithriadol hyn. Hyd yn oed gyda'r cymorth ychwanegol hwn, nid oedd tri bwrdd iechyd (Caerdydd a'r Fro, Cwm Taf Morgannwg a Hywel Dda) yn gallu cyflwyno cynlluniau ariannol cytbwys ar gyfer 2022-23.

Yn ystod y flwyddyn ariannol, mae tri bwrdd iechyd arall (Aneurin Bevan, Betsi Cadwaladr a Phowys) wedi nodi gwyradau sylweddol oddi wrth eu cynlluniau, gan ragweld diffygion yn ystod y flwyddyn. Mae'r rhesymau dros y diffygion hyn yn ymwneud yn bennaf ag anallu sefydliadau i gyflawni yn erbyn eu cynlluniau cynilo cychwynnol; lefelau uchel o daliadau amrywiol, yn enwedig costau asiantaethau; yr angen i gynnal capasiti gwelyau heb eu hariannu; a chynnydd sylweddol yn y gost

a'r galw am ofal iechyd parhaus. O ganlyniad, mae'r alldro a ragwelir ar gyfer GIG Cymru ym mis wyth yn ddiffyg o £167 miliwn. Bydd pob un o'r chwe bwrdd iechyd sy'n nodi diffyg yn methu eu targed statudol i fantoli'r gyllideb ar ddiwedd y flwyddyn ariannol os caiff diffyg alldro ei gadarnhau.

Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe, tair Ymddiriedolaeth y GIG a dau Awdurdod Iechyd Arbennig yn parhau i ragweld alldro ariannol cytbwys. Ym mis Gorffennaf, cymeradwyodd y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ddyraniad rheolaidd o £24.4 miliwn i fwrdd iechyd Bae Abertawe i gydnabod ei fod wedi cael ei danariannu'n sylweddol yn erbyn y fformiwla dyrannu adnoddau o'i gymharu â byrddau eraill, ac i gefnogi ei gynllun tymor canolig integredig.

Mae'r dirywiad yn sefyllfa ariannol y GIG yn adlewyrchiad o'r heriau sylweddol y mae sefydliadau'n eu hwynebu eleni o ran rheoli lefelau sylweddol o ofal brys a phwysau o ran chwyddiant, ond nid yw'n sefyllfa y mae Llywodraeth Cymru yn barod i'w chefnogi na'i gwarantu. Mae'r tri bwrdd iechyd a gyflwynodd ddiffygion yn eu cynlluniau ariannol wedi cael eu rhoi mewn lefel uwchgyfeirio uwch, ac mae swyddogion a'r Uned Cyflawni Cyllid nawr yn gweithio'n agos gyda'r sefydliadau hyn i ddatblygu dealltwriaeth glir o'r rhesymau dros eu dirywiad, ac i ddatblygu llif o gyfleoedd i'w galluogi i weithio tuag at adfer sefydlogrwydd ariannol. Er nad oes unrhyw gamau ffurfiol wedi'u cymryd eto gyda'r tri bwrdd iechyd sydd wedi nodi diffygion yn ystod y flwyddyn, mae swyddogion a'r Uned Cyflawni Ariannol yn gweithio'n agos gyda'r sefydliadau hyn wrth iddynt ddatblygu a gweithredu cynlluniau adfer ariannol.

Fel yr amlinellir uchod, mae Llywodraeth Cymru yn darparu cyllid yn y flwyddyn ariannol gyfredol i fodloni costau eithriadol y cynnydd mewn prisiau ynni y mae sefydliadau'r GIG yn eu hwynebu.

Effaith y gyllideb ddrafft ar grwpiau a chymunedau penodol

18. Sut rydych chi wedi ystyried cyllidebu ar sail rhyw yn y gyllideb hon wrth baratoi eich cynlluniau gwariant.

Ein nod yw gwella iechyd meddwl a llesiant gan leihau anghydraddoldebau drwy ganolbwyntio ar gryfhau ffactorau amddiffynnol. Mae ffocws penodol ar y dull hwn fel rhan o'r Cynllun Cyflawni Law yn Llaw at Iechyd Meddwl presennol ar gyfer Cymru a,

Ile bo hynny'n berthnasol, mae wedi cynnwys camau gweithredu sy'n benodol i rywedd, er enghraifft iechyd meddwl amenedigol.

Wrth i ni ddatblygu olynedd i Law yn Llaw at Iechyd Meddwl, sef Siarad â Fi 2 – strategaethau a chynllun cyflenwi ar gyfer camddefnyddio sylweddau, byddwn yn ystyried ein blaenoriaethau ar gyfer ein gwaith arfaethedig. Bydd hyn yn cynnwys datblygu asesiad effaith integredig a fydd yn ein galluogi i ystyried yr effeithiau ar draws nodweddion gwarchoddedig, gan gynnwys rhywedd.

Byddwn yn parhau i weithio ar draws y llywodraeth i sicrhau'r effaith fwyaf bosibl wrth gefnogi iechyd meddwl ar draws portffolios, gan wneud yn siŵr bod cefnogi a diogelu iechyd meddwl yn ffactor allweddol mewn unrhyw benderfyniadau buddsoddi rydym yn eu hystyried.

19. Amlinellwch pa asesiad sydd wedi'i wneud o effaith dyraniadau'r gyllideb ddrafft ar grwpiau neu gymunedau penodol, gan gynnwys menywod a merched, cymunedau du ac ethnig lleiafrifol, plant a phobl ifanc, a phobl hŷn.

Fel rhan o'r gwaith modelu a wnaed ar gyfer iechyd meddwl, y cyfeirir ato yng nghwestiwn chwech, roeddem yn cydnabod effaith anghymesur y pandemig ar rai grwpiau, gan gynnwys pobl o gymunedau Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol, a phlant a phobl ifanc. Mae hyn yn ei dro wedi llywio dyraniad y gyllideb dros y blynyddoedd diwethaf, yn ogystal â'n hymatebion polisi. Un enghraifft o hyn oedd sefydlu grŵp gorchwyl a gorffen (sy'n cael ei gadeirio gan Gynghrair Iechyd Meddwl Cymru) gyda'r trydydd sector a mudiadau cymunedol yn edrych ar ffyrdd o wella mynediad at wasanaethau iechyd meddwl a'u hansawdd ar gyfer pobl o gymunedau Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol. Bydd y gwaith hwn yn rhoi sail i ddatblygiad ein strategaeth iechyd meddwl olynol a amlinellir yng nghwestiwn 18.

Cyflog Byw Gwirioneddol

Datblygwyd y polisi sy'n gyfrifol am godi'r Cyflog Byw Gwirioneddol mewn partneriaeth â rhanddeiliaid ar draws y sector gofal cymdeithasol ac ar sail arolygon penodol. Cynhaliwyd asesiad effaith integredig llawn hefyd, a oedd yn ystyried nifer o feysydd gan gynnwys cydraddoldeb a hawliau plant. Yn ogystal, sefydlwyd y Fforwm Gwaith Teg mewn Gofal Cymdeithasol i weithredu amcanion y Comisiwn

Gwaith Teg ar draws gofal cymdeithasol yng Nghymru. Fel rhan o'r gwaith hwn, rhoddodd y Fforwm gyngor i weinidogion ar gyflwyno'r ymrwymiad Cyflog Byw Gwirioneddol lle byddai pob grŵp a chymuned wedi cael eu hystyried.

Mae'r pandemig wedi datgelu dibyniaeth cymdeithas ar waith sy'n cael ei wneud yn anghymesur gan fenywod fel gofalwyr di-dâl ac fel gweithwyr ym maes gofal a gwaith cymdeithasol. Mae tystiolaeth yn dangos bod y rhan fwyaf o weithwyr gofal cymdeithasol yn fenywod dros 40 oed nad ydynt yn annibynnol yn ariannol er eu bod mewn gwaith amser llawn. Bydd sicrhau gwell cyflog drwy'r Cyflog Byw Gwirioneddol yn helpu i fynd i'r afael â chyflogau isel sy'n gysylltiedig â'r sector ac yn gwneud gwaith gofal cymdeithasol yn fwy deniadol. Mae'r cynnydd yn y gronfa Cyflog Byw Gwirioneddol eisoes wedi cael effaith gadarnhaol ar gydraddoldeb gan fod y cynnydd hefyd yn berthnasol i bob grŵp sy'n gweithio ym maes gofal cymdeithasol, gan gynnwys gweithwyr rhan-amser a grwpiau ethnig lleiafrifol. Mae pobl â phroblemau iechyd parhaus sydd ar absenoldeb salwch, menywod beichiog (a allai hefyd fod wedi cymryd amser i ffwrdd) a rhieni neu warcheidwaid ar absenoldeb mamolaeth, tadolaeth neu fabwysiadu hefyd wedi derbyn y cynnydd os ydynt mewn swyddi cymwys.

Rhaglen Trawsnewid

Er nad yw'n benodol i unrhyw grwpiau neu gymunedau neilltuol, mae'r Rhaglen Trawsnewid drwy gynllun Cymru lachach yn parhau i gefnogi prosiectau peilot trawsnewidiol ar draws nifer o ddisgyblaethau sydd wedi'u hanelu at ymyriadau byr a dwys y gellir eu huwchraddio i lefel genedlaethol a'u hintegreiddio i wasanaethau prif ffrwd pan fydd tystiolaeth bod pobl Cymru yn manteisio o wasanaeth gwell a/neu arbedion ariannol.

Dyma rai enghreifftiau o brosiectau neu rolau a ariennir gan y Prosiect Trawsnewid sy'n benodol i grwpiau neu gymunedau neilltuol:

- **Mislif Fi – (Merched, Pobl Ifanc)** – Nod y Prosiect Trawsnewid yw adeiladu ar lwyddiant y Grŵp Gweithredu ar Iechyd Menywod (WHIG) o Mislif Fi, yr adnodd i godi ymwybyddiaeth o'r mislif, sy'n grymuso pobl ifanc sy'n cael mislif i ehangu'r sgwrs ynghylch iechyd mislif fel nad oes yn rhaid i bobl ifanc ddioddef yn dawel. Mae'r Rhaglen Trawsnewid wedi ymrwymo i gyllid ychwanegol i gynnal arolwg arall i bobl ifanc (ar ôl covid) i weld beth fyddent

yn hoffi ei weld nesaf, ee addysg mislif ac a yw wedi'i integreiddio yng Nghwricwlwm Cymru, cynnwys Cyfryngau Cymdeithasol fel sianeli YouTube a phresenoldeb ar TikTok a Snapchat. Bydd y cyllid hwn yn galluogi'r tîm Mislif Fi i ddatblygu cynnwys sy'n ymwneud â 'Pwy sy'n cael mislif' a gweithio'n agos gyda'r tîm cydraddoldeb i sicrhau bod iaith gynhwysol o ran hunaniaeth rhywedd yn cael ei defnyddio, yn ogystal ag adnabod heriau o ran anabledd a diwylliant sy'n gysylltiedig â'r mislif.

- **Secondai i'r Ymddiriedolaeth Addysg ac Iechyd Trofannol (THET) – (Tegwch ym maes gofal iechyd)** – Roedd yr adroddiad *Experts in our Midst: recognising the contribution diaspora NHS staff make to global health*, a gyhoeddwyd yn 2021, yn edrych ar y rôl mae gweithwyr iechyd sydd ar wasgar (a ddiffinnir yn y cyd-destun hwn fel staff y GIG sydd â threftadaeth o wledydd incwm isel a chanolig [LMIC]) yn ei chwarae ym maes gofal iechyd yn y DU ac yn y systemau iechyd mewn gwledydd incwm isel a chanolig. Mae eu cyfraniad yn sylweddol, er enghraifft, dod â phrofiadau a dealltwriaeth ddiwylliannol i'r GIG a dychwelyd cyfraniadau ariannol ac ymarferol i wledydd treftadaeth. Mae'r adroddiad hefyd yn dangos nad yw'r cyfraniadau hyn yn cael eu cydnabod na'u gwerthfawrogi'n ddigonol, sy'n cael effeithiau niweidiol ar unigolion, y GIG a systemau iechyd yn fyd-eang. Mae argymhellion yr adroddiad yn annog THET, y GIG, Partneriaethau Iechyd a llywodraethau i ddeall a chefnogi pŵer gweithwyr iechyd sydd ar wasgar yn well. Mae THET yn dadlau bod hyn yn hanfodol i'r GIG o ran datblygu diwylliant cynhwysol a gwrth-hiliol, lle mae'r holl staff yn teimlo eu bod yn cael eu gwerthfawrogi a'u bod yn perthyn. Ers ei gyhoeddi, mae'r adroddiad wedi bod yn gwneud cynnydd gyda chyrrff allweddol gan gynnwys Health Education England a'r Adran Iechyd a Gofal Cymdeithasol. Mae THET nawr yn datblygu 'rhwydwaith amrywiaeth' i greu aelodaeth amlddisgyblaeth o arweinwyr y GIG, hyrwyddwyr cydraddoldeb ac amrywiaeth y GIG, a Phartneriaethau Iechyd. Y nod cyffredinol yw bod mudiadau sy'n cymryd rhan yn teimlo ac yn gweld yn well beth yw manteision gwerthfawrogi cysylltiadau ar wasgar gyda gwledydd treftadaeth. Mae'r Rhaglen Trawsnewid wedi ymrwymo cyllid i secondai o GIG Cymru gael ei wreiddio yn y grŵp craidd. Bydd yn adeiladu ar gynllun peilot presennol THET, 'Rhwydwaith Amrywiaeth', gan ddatblygu a gweithredu cynllun ymgysylltu ar wasgar sy'n cyflawni amcanion ehangach y sefydliad. Bydd yn canolbwyntio ar sicrhau'r manteision gorau posibl i'r GIG ledled y DU

ac i systemau iechyd byd-eang, a bydd yn arwain y gwaith o ryngweithio ag aelodau presennol a darpar aelodau'r Rhwydwaith, gan gynnwys byrddau ac ymddiriedolaethau'r GIG, cymdeithasau proffesiynol ar wasgar a Phartneriaethau Iechyd, a bydd yn cynnull ac yn cynnal grŵp llywio o arbenigwyr rhyngwladol i arwain y gwaith.

- **Rhaglen Gymorth ar gyfer Diogelwch Newyddenedigol a Mamolaeth – (Menywod, Plant a Phobl Ifanc)** - Mae nifer o ffactorau sy'n sbarduno

newid, gan gynnwys iechyd y boblogaeth a thueddiadau demograffig, yr angen i wella ansawdd, pwysau'r gweithlu a thystiolaeth sy'n dod i'r amlwg o adroddiadau amrywiol ac edrych yn fanwl ar y gwasanaeth. Mae adroddiadau ac archwiliadau penodol sy'n dangos problemau sylweddol gyda diogelwch Gwasanaethau Mamolaeth a Gofal Newyddenedigol yng Nghymru yn cynnwys:

- ❖ ***Coleg Brenhinol yr Obstetryddion a'r Gynaecolegwyr: Adolygiad o Wasanaethau Mamolaeth Bwrdd Iechyd Cwm Taf (Ionawr 2019)***

- ❖ **Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru – Adolygiad Cenedlaethol o ansawdd a diogelwch gwasanaeth mamolaeth - Adroddiad Cam Un**

- ❖ Mae tri **adroddiad Mamolaeth a Gofal Newyddenedigol** wedi cael eu cyhoeddi ym mis Hydref 2021 ac mae gan bob un argymhellion i wella diogelwch mamau a babanod:

- 1) **Adroddiad Cenedlaethol y Dull Adolygu Marwolaethau**

Amenedigol – Dysgu o Adolygiadau Safonedig pan fydd Babanod yn Marw cyhoeddwyd 13 Hydref 2021

- 2) **Adroddiad Goruchwylio MBRRACE-UK ar Farwolaethau**

Amenedigol – Marwolaethau Amenedigol yn y DU ar gyfer Genedigaethau rhwng mis Ionawr a mis Rhagfyr 2019 cyhoeddwyd 14 Hydref 2021

- 3) **Yr Archwiliad Amenedigol a Mamolaeth** cyhoeddwyd 14 Hydref 2021

Prif sbardun y rhaglen yw gwella diogelwch, profiad a chanlyniadau gofal mamau a babanod newydd-anedig, a darparu cymorth i alluogi timau i ddarparu profiad gofal iechyd o ansawdd uchel i'r holl bobl feichiog, babanod a theuluoedd mewn lleoliadau gofal mamolaeth a newyddenedigol yng Nghymru.

ⁱ Marmot M. Social determinants of health inequalities. Public Health (2005). 365:6

ⁱⁱ Y Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal. Canllawiau PH55 ar Iechyd y Geg: awdurdodau lleol a phartneriaid (2014) <https://www.nice.org.uk/guidance/ph55>

HEALTH AND SOCIAL SERVICES

RESOURCE BUDGET			£'000													COMMENTS
Action	BEL No.	BEL Description	2022-23 Final Budget March 2022	2023-24 Indicative Final Budget March 2022	2023-24 Budget Reprioritisation	MEG to MEG Transfers	Transfers Within MEG	Allocations to / from Reserves	2023-24 Draft Budget December 2022	2024-25 Indicative Final Budget March 2022	2024-25 Budget Reprioritisation	MEG to MEG Transfers	Transfers Within MEG	Allocations to / from Reserves	2024-25 Indicative Draft Budget December 2022	
							43						43			
							-210						-210			
							150						150			
							-2,022						-2,022			
							-4,777						-4,777			
	0035	Digital Health and Care Wales	46,248	46,248			106		47,629	46,248			106		47,629	
							1,275						1,275			
	0035	Digital Health and Care Wales - Non cash	10,603	10,603					10,603	10,603				1,000	11,603	
	0050	Health Education Improvement Wales	301,933	301,933			1,069		311,202	301,933			1,069		311,202	
							1,085						1,085			
							-165						-165			
							7,280						7,280			
	0050	Health Education Improvement Wales - Non cash	551	551					551	551					551	
	0045	New BEL NHS Executive	0	0			2,022		13,112	0			2,022		13,112	
							5,000						5,000			
							2,448						2,448			
							1,386						1,386			
							29						29			
							450						450			
							4,777						4,777			
							-3,000						-3,000			
	0250	Public Health Wales	128,982	128,982			3,861		136,656	128,982			3,861		136,656	
							3,885						3,885			
							-43						-43			
							-29						-29			
Total Delivery of Core NHS Services			9,218,565	9,468,565	-12,722	0	-14,735	170,000	9,611,108	9,668,565	-12,722	0	-14,184	174,000	9,815,659	
Delivery of Targeted NHS Services	0186	Workforce (NHS)	34,076	34,076			339		34,234	34,076			339		34,234	
							-181						-181			
	0060	A Healthier Wales	80,546	79,646	-8,500				71,061	76,346	-8,500				67,761	
								-40						-40		
								-106						-106		
0682	Other NHS Budgets (Expenditure)	29,116	28,750			68		22,532	28,939			68		22,721		
							-222						-222			
							-1,000						-1,000			
							-2,448						-2,448			
							-2,000						-2,000			
							-470						-470			
0682	Other NHS Budgets (Income)	-53,000	-53,000						-53,000	-53,000					-53,000	
Total Delivery of Targeted NHS Services			90,738	89,472	-8,500	0	-6,145	0	74,827	86,361	-8,500	0	-6,145	0	71,716	
Support Education & Training of the NHS Workforce	0140	Education and Training	25,790	25,790			754		30,030	25,790			754		30,030	
							-339						-339			
							1,405						1,405			
							-80						-80			

HEALTH AND SOCIAL SERVICES

RESOURCE BUDGET			£'000													COMMENTS
Action	BEL No.	BEL Description	2022-23 Final Budget March 2022	2023-24 Indicative Final Budget March 2022	2023-24 Budget Reprioritisation	MEG to MEG Transfers	Transfers Within MEG	Allocations to / from Reserves	2023-24 Draft Budget December 2022	2024-25 Indicative Final Budget March 2022	2024-25 Budget Reprioritisation	MEG to MEG Transfers	Transfers Within MEG	Allocations to / from Reserves	2024-25 Indicative Draft Budget December 2022	
							2,500						2,500			
	0185	Workforce Development Central Budgets	1,505	1,505			181		1,686	1,505			181		1,686	
Total Delivery of Targeted NHS Services			27,295	27,295	0	0	4,421	0	31,716	27,295	0	0	4,421	0	31,716	
Support Mental Health Policies and Legislation	0270	Mental Health	88,212	113,212			-5,400						-5,400			
							-5,400						-5,400			
							-150					-150				
							-378				-378					
							-250				-250					
							-14,000				-14,000					
							-108				-108					
							-1,075				-1,075					
							-1,400				-1,400					
							-450				-450					
Total Support Mental Health Policies and Legislation			88,212	113,212	-1,000	0	-28,611	0	83,601	128,212	-1,000	0	-30,673	0	96,539	
Substance Misuse Action Fund	1682	Substance Misuse Action Fund	28,585	28,585			5,400						5,400			
							14,000			47,985	28,585			16,000		49,985
Total Deliver the Substance Misuse Strategy Implementation			28,585	28,585	0	0	19,400	0	47,985	28,585	0	0	21,400	0	49,985	
Food Standards Agency	0380	Food Standards Agency	5,110	5,110					5,110	5,110					5,110	
Total Food Standards Agency			5,110	5,110	0	0	0	0	5,110	5,110	0	0	0	0	5,110	
Public Health Programmes	0233	Health Promotion	13,204	12,204			-150						-150			
							589			13,643	12,204			589		12,943
								1,000					300			
	0232	Targeted Health Protection & Immunisation	6,592	6,592			941		7,533	6,592			1,090		7,682	
Total Public Health Programmes			19,796	18,796	0	0	2,380	0	21,176	18,796	0	0	1,829	0	20,625	
Health Improvement	0231	Health Improvement & Healthy Working	9,384	9,384			5,400						5,400			
							378						440			
							250			12,011	9,384			250		12,073
							-2,901						-2,901			
							-500					-500				
Total Health Improvement			9,384	9,384	-500	0	3,127	0	12,011	9,384	-500	0	3,189	0	12,073	
Effective Health Emergency Preparedness Arrangements	0230	Health Emergency Planning	6,007	6,007			40		6,047	6,007			40		6,047	
Total Effective Health Emergency Preparedness Arrangements			6,007	6,007	0	0	40	0	6,047	6,007	0	0	40	0	6,047	
New Action Citizen Voice Body	0220	New BEL Citizen Voice Body	0	0			4,104		5,503	0			4,104		5,503	
							1,399						1,399			
Total Citizen Voice Body			0	0	0	0	5,503	0	5,503	0	0	0	5,503	0	5,503	
Develop & Implement R&D for Patient & Public Benefit	0260	Research and Development	42,545	42,545	-1,000				46,545	42,545	-1,000				46,545	
Total Develop & Implement R&D for Patient & Public Benefit			42,545	42,545	-1,000	0	5,000	0	46,545	42,545	-1,000	0	5,000	0	46,545	
Social Care and Support	0460	Safeguarding & Advocacy	3,365	2,365												
								150					150			
	0661	Older People Carers & People with Disabilities	3,670	3,670			-1,000		2,820	3,670			-1,000		2,820	
Total Social Care and Support			7,035	6,035	0	0	-850	0	5,185	6,035	0	0	-850	0	5,185	

HEALTH AND SOCIAL SERVICES																
RESOURCE BUDGET			£'000													COMMENTS
Action	BEL No.	BEL Description	2022-23 Final Budget March 2022	2023-24 Indicative Final Budget March 2022	2023-24 Budget Reprioritisation	MEG to MEG Transfers	Transfers Within MEG	Allocations to / from Reserves	2023-24 Draft Budget December 2022	2024-25 Indicative Final Budget March 2022	2024-25 Budget Reprioritisation	MEG to MEG Transfers	Transfers Within MEG	Allocations to / from Reserves	2024-25 Indicative Draft Budget December 2022	
Partnership & Integration	0620	Partnership & Integration	227	227					227	227					227	
	0700	Care Sector	299	299					299	299					299	
Total Partnership & Integration			526	526	0	0	0	0	526	526	0	0	0	0	526	
Sustainable Social Services	0920	Sustainable Social Services	99,715	109,715					109,715	114,715					114,715	
	Total Sustainable Social Services			99,715	109,715	0	0	0	0	109,715	114,715	0	0	0	0	114,715
Social Care Wales	0582	Social Care Wales	25,383	25,383					25,383	25,383					25,383	
	0582	Social Care Wales - Non cash	230	230				-30	200	230				-30	200	
Total Social Care Wales			25,613	25,613	0	0	0	-30	25,583	25,613	0	0	0	-30	25,583	
Supporting Children	0310	Support for Childcare and Play	96,851	99,851					99,851	101,351					101,351	
	0311	Support for Children's Rights	1,020	1,020					1,020	1,020					1,020	
	0410	Supporting Children	4,865	3,865					3,865	3,865					3,865	
	1085	Support for Families and Children	6,720	6,520				-810	5,710	5,870				-810	5,060	
	1087	New BEL Entry CCG BEL Transfer	0	0		160,235	810		171,045	0		167,685	810		178,495	
Total Supporting Children			109,456	111,256	0	160,235	10,000	0	281,491	112,106	0	167,685	10,000	0	289,791	
CAFCASS Cymru	1268	CAFCASS Cymru	14,725	14,725			470		15,195	14,725			470		15,195	
	Total CAFCASS Cymru			14,725	14,725	0	0	470	0	15,195	14,725	0	0	470	0	15,195
HEALTH AND SOCIAL SERVICES - TOTAL RESOURCE BUDGET			9,793,307	10,076,841	-23,722	160,235	0	169,970	10,383,324	10,294,580	-23,722	167,685	0	173,970	10,612,513	

CAPITAL BUDGET			£'000													COMMENTS	INVESTMENT AREA(S)
Action	BEL No.	BEL Description	2022-23 Final Budget March 2022	2023-24 Indicative Final Budget March 2022	2023-24 Budget Reprioritisation	MEG to MEG Transfers	Transfers Within MEG	Allocations to / from Reserves	2023-24 Draft Budget December 2022	2024-25 Indicative Final Budget March 2022	2024-25 Budget Reprioritisation	MEG to MEG Transfers	Transfers Within MEG	Allocations to / from Reserves	2024-25 Indicative Draft Budget December 2022		
Delivery of Core NHS Services	0020	Core NHS Allocations	284,219	309,908			2,572		337,480	319,908					319,908		
	Total Delivery of Core NHS Services			284,219	309,908	0	0	27,572	0	337,480	319,908	0	0	0	0	319,908	
Substance Misuse Action Fund	1682	Substance Misuse Action Fund	5,072	5,072			-2,572		2,500	5,072					5,072		
	Total Deliver the Substance Misuse Strategy Implementation			5,072	5,072	0	0	-2,572	0	2,500	5,072	0	0	0	0	5,072	
New Action Citizen Voice Body	0220	New BEL Citizen Voice Body	0	0					0	0					0		
	Total Citizen Voice Body			0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Social Care Wales	0582	Social Care Wales	20	20					20	20					20		
	Total Social Care Wales			20	20	0	0	0	0	20	20	0	0	0	0	20	

HEALTH AND SOCIAL SERVICES																
RESOURCE BUDGET			£'000													COMMENTS
Action	BEL No.	BEL Description	2022-23 Final Budget March 2022	2023-24 Indicative Final Budget March 2022	2023-24 Budget Reprioritisation	MEG to MEG Transfers	Transfers Within MEG	Allocations to / from Reserves	2023-24 Draft Budget December 2022	2024-25 Indicative Final Budget March 2022	2024-25 Budget Reprioritisation	MEG to MEG Transfers	Transfers Within MEG	Allocations to / from Reserves	2024-25 Indicative Draft Budget December 2022	
Sustainable Social Services	0920	Sustainable Social Services	50,000	60,000			-25,000		35,000	70,000					70,000	
Total Sustainable Social Services			50,000	60,000	0	0	-25,000	0	35,000	70,000	0	0	0	0	70,000	
HEALTH AND SOCIAL SERVICES - TOTAL CAPITAL BUDGET			339,311	375,000	0	0	0	0	375,000	395,000	0	0	0	0	395,000	

RESOURCE BUDGET - AME			£'000							COMMENTS
Action	BEL No.	BEL Description	2022-23 Final Budget March 2022	2023-24 Indicative Final Budget March 2022	2023-24 Changes	2023-24 Draft Budget December 2022	2024-25 Indicative Final Budget March 2022	2024-25 Changes	2024-25 Indicative Draft Budget December 2022	
NHS Impairments	0025	NHS Impairments and Provisions - AME	186,420	190,257	21,921	212,178	127,172	83,611	210,783	
Total NHS Impairments			186,420	190,257	21,921	212,178	127,172	83,611	210,783	
HEALTH AND SOCIAL SERVICES - TOTAL RESOURCE AME BUDGET			186,420	190,257	21,921	212,178	127,172	83,611	210,783	

HEALTH AND SOCIAL SERVICES - SUMMARY	2022-23 Final Budget March 2022	2023-24 Indicative Final Budget March 2022	2023-24 Changes	2023-24 Draft Budget December 2022	2024-25 Indicative Final Budget March 2022	2024-25 Changes	2024-25 Indicative Draft Budget December 2022
Resource	9,793,307	10,076,841	306,483	10,383,324	10,294,580	317,933	10,612,513
Capital	339,311	375,000	0	375,000	395,000	0	395,000
Total Resource & Capital	10,132,618	10,451,841	306,483	10,758,324	10,689,580	317,933	11,007,513
Total AME	186,420	190,257	21,921	212,178	127,172	83,611	210,783
HEALTH AND SOCIAL SERVICES - TOTAL BUDGET	10,319,038	10,642,098	328,404	10,970,502	10,816,752	401,544	11,218,296

Y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol - Dyddiad: 11 Ionawr 2023

Sylwebaeth ar bob un o'r Camau Gweithredu o fewn y Prif Grŵp Gwariant (MEG) Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, gan gynnwys dadansoddiad ac esboniad o'r newidiadau rhwng Cyllideb Ddrafft 2023-24 a Chyllideb Derfynol 2022-23.

Cam Gweithredu: Cyflenwi Gwasanaethau Craidd y GIG					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2024-25) £m
9,468.565	141.673	9,610.238	9,668.565	146.224	9,814.789

Mae'r Cam Gweithredu hwn yn ategu'r prif gyllid i'r GIG yng Nghymru yn ogystal â chyllid i Iechyd Cyhoeddus Cymru, Iechyd a Gofal Digidol Cymru a chorff y GIG, Addysg a Gwella Iechyd Cymru.

Esboniad o'r Newidiadau i Gyflawni Gweithrediad Gwasanaethau Craidd y GIG Dyraniadau newydd ar gyfer 23-24 a 24-25 (Rheolaidd)

- **£165.000m** - Cyllideb Ddrafft 23-24 a 24-25 ar gyfer cyllid ychwanegol Adnoddau Cyllidol;
- **£5.000m (23-24) a £9.000m (24-25)** - Cyllideb Ddrafft ar gyfer cyllid ychwanegol Adnoddau Anghyllidol.

Gostyngiad yr Ymarfer Blaenoriaethu Cyllideb

- **(£12.722m)** – Cyllideb Ddrafft gostyngiadau rheolaidd 23-24 a 24-25.

Addasiadau i'r gyllideb o fewn yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 23-24 a 24-25

- **(£15.605m) ar gyfer 23-24 a (£15.054m) ar gyfer 24-25** – addasiadau technegol rheolaidd rhwng Camau Gweithredu o fewn yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, gan gynnwys ailosod ymrwymïadau cyllideb a throsglwyddo dyraniadau'r GIG ar gyfer 23-24.

Cam Gweithredu: Cyflenwi Gwasanaethau'r GIG wedi'u Targedu					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2024-25) £m
89.472	(14.645)	74.827	86.361	(14.645)	71.716

Mae'r cam gweithredu hwn yn cefnogi cyllidebau iechyd amrywiol eraill gan gynnwys Gweithlu'r GIG, *Cymru Iachach* a chyllidebau iechyd eraill.

Esboniad o'r Newidiadau i'r Cam Gweithredu Cyflenwi Gwasanaethau'r GIG wedi'u Targedu

Gostyngiad yr Ymarfer Blaenoriaethu Cyllideb

- **(£8.500m)** – Cyllideb Ddrafft gostyngiadau rheolaidd 23-24 a 24-25.

Addasiadau i'r gyllideb o fewn yr MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 23-24 a 24-25

- **(£6.145m)** – addasiadau technegol rheolaidd rhwng Camau Gweithredu o fewn yr MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, gan gynnwys ailosod ymrwymïadau cyllideb a throsglwyddo dyraniadau'r GIG ar gyfer 23-24.

Cam Gweithredu: Ategu Addysg a Hyfforddiant Gweithlu'r GIG					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2024-25) £m
27.295	5.291	32.586	27.295	5.291	32.586

Mae addysg a hyfforddiant yn hanfodol i sicrhau bod gwasanaethau'r GIG yn gynaliadwy yn y dyfodol. Mae'r cam gweithredu hwn yn ategu'r amrywiaeth o weithgareddau a gyflawnir i gynorthwyo'r gwaith o sicrhau gweithlu cynaliadwy sy'n meddu ar y sgiliau i fynd i'r afael â'r gofynion ar y gwasanaeth nawr ac yn y dyfodol. Mae mwyafrif yr arian yn y cam gweithredu hwn yn talu am y costau ychwanegol a ysgwyddir gan Fyrddau lechyd Prifysgol ac Ymddiriedolaethau'r GIG yng Nghymru ar gyfer addysgu (cynnal) myfyrwyr meddygol a deintyddol fel rhan o'u hastudiaethau israddedig. Yn ogystal, mae'n ategu hyfforddiant nifer o leoliadau hyfforddi ôl-raddedig ledled Cymru, gan gynnwys swyddi academiaidd clinigol. Mae cyllid o fewn y cam gweithredu hwn hefyd yn ategu dyfarniadau rhagoriaeth glinigol Ymgynghorwyr a roddir am ansawdd, rhagoriaeth a chyfraniadau personol eithriadol.

Esboniad o'r Newidiadau i'r Cam Gweithredu Cefnogi Addysg a Hyfforddiant yng Ngweithlu'r GIG

Addasiadau i'r gyllideb o fewn yr MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 23-24 a 24-25

- **£5.291m** – addasiadau technegol rhwng Camau Gweithredu o fewn yr MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, gan gynnwys ailosod ymrwymadau cyllideb a throsglwyddo dyraniadau'r GIG ar gyfer 23-24.

Cam Gweithredu: Ategu Polisiâu a Deddfwriaeth lechyd Meddwl					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2024-25) £m
113.212	(29.611)	83.601	128.212	(31.673)	96.539

Mae'r cam gweithredu hwn yn cefnogi amrywiaeth o:

- Gamau datblygu a darparu polisi iechyd meddwl, gan gynnwys Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed (CAMHS), therapïau seicolegol, atal hunanladdiad a hunan-niweidio, cymorth iechyd meddwl amenedigol a chyllid ar gyfer sefydliadau'r trydydd sector drwy'r grant iechyd meddwl adran 64
- Deddfwriaethau iechyd meddwl, gan gynnwys Mesur Iechyd Meddwl (Cymru) 2010 a Threfniadau Diogelu wrth Amddifadu o Ryddid
- Anghenion gofal iechyd grwpiau agored i niwed, (y rhai a ddiffinnir fel rhai sydd â nodweddion gwarchoddedig) gan gynnwys ceiswyr lloches a ffoaduriaid, cymorth i gyn-filwyr, gofal iechyd troseddwy, canolfannau atgyfeirio ymosodiadau rhywiol, sipsiwn a theithwyr ac unigolion trawsryweddol.

Esboniad o'r Newidiadau i'r Cam Gweithredu Cefnogi Polisiâu a Deddfwriaethau Iechyd Meddwl

Gostyngiad yr Ymarfer Blaenoriaethu Cyllideb

- **(£1.000m)** – Cyllideb Ddrafft gostyngiadau rheolaidd 23-24 a 24-25.

Addasiadau i'r gyllideb o fewn yr MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 23-24 a 24-25

- **(£28.611m) ar gyfer 23-24 a (£30.673m) ar gyfer 24-25** – addasiadau technegol rhwng Camau Gweithredu o fewn yr MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, gan gynnwys ailosod ymrwymadau cyllideb a throsglwyddo dyraniadau'r GIG ar gyfer 23-24.

Cam Gweithredu: Cynllun Cyflawni ar gyfer Camddefnyddio Sylweddau					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2024-25) £m
28.585	19.400	47.985	28.585	21.400	49.985

Mae mwyafrif y cyllid camddefnyddio sylweddau yn y cam gweithredu hwn yn cael ei ddyrannu i Fyrddau Cynllunio Ardal drwy fformiwla cyllido i'w helpu i fynd i'r afael â'r blaenoriaethau a amlinellir yn ein Cynllun Cyflawni ar gyfer Camddefnyddio Sylweddau diweddaraf 2019-22.

Esboniad o'r Newidiadau i Gronfa Weithredu'r Cynllun Cyflawni ar gyfer Camddefnyddio Sylweddau

Addasiadau i'r gyllideb o fewn yr MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 23-24 a 24-25

- **£19.400 ar gyfer 23-24 a £21.400 ar gyfer 24-25** – addasiadau technegol rhwng Camau Gweithredu o fewn yr MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, gan gynnwys ailosod ymrwymadau cyllideb 23-24.

Cam Gweithredu: Asiantaeth Safonau Bwyd					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2024-25) £m
5.110	0	5.110	5.110	0	5.110

Mae'r Cam Gweithredu hwn yn darparu cyllid ar gyfer Asiantaeth Safonau Bwyd Cymru.

Darperir y dyraniad cyllideb hwn i gwrdd â chost y blaenoriaethau gwaith a nodir yng 'Nghytundeb Darparu Gwasanaeth Asiantaeth Safonau Bwyd Cymru' yr Asiantaeth Safonau Bwyd. Darperir yr arian ar y sail y bydd Asiantaeth Safonau Bwyd Cymru, lle mae budd ar y cyd, yn cynorthwyo Llywodraeth Cymru i fwrw ymlaen â'i blaenoriaethau, gan gynnwys cymorth parhaus i gyflawni a gweithredu cynllun sgorio hylendid bwyd statudol yng Nghymru, fel y'i sefydlwyd gan Deddf Sgorio Hylendid Bwyd (Cymru) 2013.

Mae'r cyllid yn aros ar yr un lefel ag y mae yn y Gyllideb Derfynol.

Cam Gweithredu: Rhaglenni Iechyd Cyhoeddus					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2024-25) £m
18.796	2.380	21.176	15.796	1.829	20.625

Mae'r cam gweithredu hwn yn ariannu amrywiaeth o raglenni iechyd cyhoeddus fel Trawsblannu Organau a Meinwe, Imiwneiddio, Taliadau i Public Health England sy'n darparu nifer o wasanaethau diogelu iechyd arbenigol a rhai gwasanaethau labordy cyfeirio i Gymru, Cychwyn Iach a NICE.

Esboniad o'r Newidiadau i Raglenni Iechyd y Cyhoedd
Addasiadau i'r gyllideb o fewn yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 23-24 a 24-25

- **£2.380m ar gyfer 23-24 a £1.829m ar gyfer 24-25** – addasiadau technegol rhwng Camau Gweithredu o fewn yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, gan gynnwys ailosod ymrwymïadau cyllideb a throsglwyddo dyraniadau'r GIG ar gyfer 23-24.

Cam Gweithredu: Trefniadau Parodrwydd am Argyfwng Iechyd Effeithiol					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2024-25) £m
6.007	0.040	6.047	6.007	0.040	6.047

Mae'r cam gweithredu hwn yn galluogi Llywodraeth Cymru i sicrhau bod GIG Cymru yn gwbl barod a chadarn i ddelio â'r holl beryglon a bygythiadau a nodir mewn Aseidiadau Risg Cenedlaethol. Mae hyn yn cynnwys y risg uchaf o bandemig fflw a rheoli canlyniadau iechyd digwyddiad terfysgol sy'n cynnwys deunyddiau peryglus.

Esboniad o'r Newidiadau i Drefniadau Effeithiol ar gyfer Parodrwydd am Argyfwng Iechyd
Addasiadau i'r gyllideb o fewn yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 23-24 a 24-25

- **£0.040m** – addasiadau technegol rheolaidd rhwng Camau Gweithredu o fewn yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol (ailosod ymrwymïadau'r gyllideb).

Cam Gweithredu: Corff Llais y Dinesydd					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2024-25) £m
0.000	5.503	5.503	0.000	5.503	5.503

Mae Corff Llais y Dinesydd yn gorff annibynnol, newydd a fydd yn ymgysylltu â phobl ledled Cymru i gynrychioli buddiannau'r cyhoedd yng nghyswllt gwasanaethau iechyd a gwasanaethau cymdeithasol. Bydd wrth galon sgysiau gyda'r cyhoedd yng Nghymru, gan gydweithio â chyrff y GIG ac awdurdodau lleol, ac ochr yn ochr â sefydliadau cyhoeddus, annibynnol a gwirfoddol eraill i ganfod a chryfhau llais dinasyddion yn y maes iechyd a gofal cymdeithasol. Bydd Corff Llais y Dinesydd hefyd yn darparu gwasanaeth eiriolaeth cwynion i helpu pobl sydd angen cwyno am y gwasanaethau iechyd neu'r gwasanaethau Cymdeithasol y maent wedi'u derbyn.

**Esboniad o'r Newidiadau i Gorff Llais y Dinesydd
Addasiadau i'r gyllideb o fewn yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
ar gyfer 23-24 a 24-25**

- **£5.503m** – ailosod ymrwymadau rheolaidd y gyllideb rhwng Camau Gweithredu yn yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol i greu cyllideb ar gyfer Corff Llais y Dinesydd sydd newydd gael ei sefydlu.

Cam Gweithredu: Datblygu a Gweithredu Gwaith Ymchwil a Datblygu er Budd Cleifion a'r Cyhoedd					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2024-25) £m
42.545	4.000	46.545	42.545	4.000	46.545

Mae'r cam gweithredu hwn yn ategu gwaith Adran Ymchwil a Datblygu Llywodraeth Cymru sy'n rhan o'r Adran Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ac sy'n arwain ar strategaeth, polisi, comisiynu, cyllido, rheoli contractau a llywodraethu ymchwil a datblygu ym maes iechyd a gofal cymdeithasol yng Nghymru.

Drwy ei 'brand allanol', Ymchwil Iechyd a Gofal Cymru, mae'r Is-adran Ymchwil a Datblygu yn darparu seilwaith i ategu a chynyddu capasiti mewn Ymchwil a Datblygu, yn rhedeg amrywiaeth o gynlluniau cyllido ymatebol ac yn rheoli adnoddau i hyrwyddo, cynorthwyo a darparu ymchwil. Mae hefyd yn cymryd rhan mewn gweithgareddau partneriaeth ar draws cyllidwyr lle mae'r rhain yn dod â manteision i Gymru. Mae'n cefnogi ymchwil drosi sy'n canolbwyntio'n benodol ar ymchwil iechyd cymhwysol ac iechyd y cyhoedd. Mae hyn yn cynnwys ymchwil i atal, canfod a gwneud diagnosis o afiechydon; datblygu a gwerthuso ymyriadau; a darparu, trefnu a chyflawni gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol. Mae'r Is-adran hefyd yn gweithio i helpu i weithredu canfyddiadau ymchwil yn ymarferol.

Mae gan yr Is-adran gysylltiadau allweddol o fewn Llywodraeth Cymru â thimau Gwyddorau Bywyd ac Arloesi Adran yr Economi, Gwyddoniaeth a Thrafnidiaeth, Prif Gyngorydd Gwyddonol Cymru a'r Adran Addysg a Sgiliau. Mae'r Is-adran hefyd yn gweithio'n agos iawn gyda chydweithwyr sydd â rolau tebyg yng ngwledydd eraill y Deyrnas Unedig, cynghorau ymchwil y Deyrnas Unedig, cyllidwyr ymchwil eraill a'r Comisiwn Ewropeaidd.

Esboniad o'r Newidiadau i'r Cam Gweithredu Datblygu a Gweithredu Gwaith Ymchwil a Datblygu er Budd Cleifion a'r Cyhoedd Gostyngiad yr Ymarfer Blaenoriaethu Cyllideb

- (£1.000m) – Cyllideb Ddrafft gostyngiadau rheolaidd 23-24 a 24-25.

Addasiadau i'r gyllideb o fewn yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 23-24 a 24-25

- £5.000m – addasiadau technegol rheolaidd rhwng Camau Gweithredu o fewn yr MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol (ailosod ymrwymadau'r gyllideb).

Cam Gweithredu: Gofal Cymdeithasol a Chymorth					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2024-25) £m
6.035	-0.850	5.185	6.035	-0.850	5.185

Mae'r Cam Gweithredu hwn yn darparu cyllid ar gyfer Diogelu ac Eiriolaeth a Gofalwyr Pobl Hŷn a Phobl ag Anableddau.

Mae hefyd yn cyllido rhaglenni gwaith i gynorthwyo gofalwyr i gyflawni eu rolau fel gofalwyr a chynnal eu hiechyd a'u llesiant eu hunain ar yr un pryd. Mae hyn yn ganolog i sicrhau bod yr hawliau i ofalwyr yn Neddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn gwneud gwahaniaeth o ddifri wrth gefnogi gofalwyr, ac mae'n cynnwys elfen gref o fuddsoddi i arbed gan yr amcangyfrifir bod gofalwyr anffurfiol, di-dâl yn darparu 96% o'r gofal yng Nghymru, gofal y byddai'n rhaid ei ddarparu o gyllidebau gofal cymdeithasol fel arall.

Ym mis Mehefin 2018, lansiwyd cyllid i gynorthwyo'r gwaith o ddatblygu rhaglenni i wella cyfleoedd bywyd pobl anabl ac yn benodol y Rhaglen Gwellu Bywydau i Bobl ag Anabledd Dysgu. Defnyddir cyllid hefyd i symud ymlaen o fewn y Fframwaith Gweithredu i Bobl sydd â'r Fframwaith Integredig ar gyfer Gweithredu Gofal a Chymorth i Bobl sy'n Fyddar neu sy'n Byw gyda Chollod Clyw.

Esboniad o'r Newidiadau i'r Cam Gweithredu Gofal Cymdeithasol a Chymorth Addasiadau i'r gyllideb o fewn yr MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 23-24 a 24-25

- **(£0.850m)** – addasiadau technegol rheolaidd rhwng Camau Gweithredu o fewn yr MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol (ailosod ymrwymadau'r gyllideb).

Cam Gweithredu: Partneriaethau ac Integreiddio					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2024-25) £m
0.526	0	0.526	0.526	0	0.526

Mae'r Cam Gweithredu hwn yn darparu cyllid i helpu i integreiddio iechyd a gwasanaethau cymdeithasol, ac i weithredu Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Yn ogystal, mae hefyd yn cyllido gwelliannau i gyngor ac arweiniad ar ofal iechyd parhaus a ddylai helpu pobl i gael gafael ar y cymorth sydd ei angen arnynt i ddiwallu eu hanghenion iechyd. Mae hefyd yn helpu'r gwaith o ystyried ardoll gofal cymdeithasol a fydd yn cyfrannu at nodau llesiant Cymru lewyrchus a chydnerth, drwy ystyried opsiynau i ddarparu'r cyllid y rhagwelir y bydd ei angen yn y dyfodol i ateb y gofynion cynyddol am ofal cymdeithasol o ganlyniad i boblogaeth sy'n heneiddio.

Mae'r cyllid yn aros ar yr un lefel ag y mae yng Nghyllideb Derfynol 2022.

Cam Gweithredu: Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2024-25) £m
109.715	0	109.715	114.715	0	114.715

Mae mwyafrif y Cam Gweithredu hwn yn cyllido'r grant i'r Trydydd Sector ar gyfer Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy.

Mae'r arian yn y Cam Gweithredu hwn hefyd yn cael ei ddefnyddio i ategu'r gwaith o gyflawni Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, gweithredu Deddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol 2016 (RISCA) a gwella Gwasanaethau Gofal Cymdeithasol, sy'n cyflawni'r newidiadau sy'n ofynnol i gyflawni ein gweledigaeth ar gyfer gofal cymdeithasol yng Nghymru sy'n gwella llesiant ac yn rhoi pobl a'u hanghenion yng nghanol yr holl ofal a chymorth. Mae ein hegwyddorion yn cynnwys meithrin ymarfer sy'n hyrwyddo llais a rheolaeth, annibyniaeth, cydgynhyrchu, gofal sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn, a dulliau atal ac ymyrryd yn gynnar.

Ar gyfer 2022-23 mae grant y gweithlu Gofal Cymdeithasol wedi cael ei drosglwyddo i'r cam gweithredu hwn, yn ogystal â'r gronfa newydd ar gyfer Diwygio Gofal Cymdeithasol.

Mae'r cyllid yn aros ar yr un lefel ag y mae yng Nghyllideb Derfynol 2022.

Cam Gweithredu: Gofal Cymdeithasol Cymru					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2024-25) £m
25.613	-0.030	25.583	25.613	-0.030	25.583

Mae'r Cam Gweithredu hwn yn darparu cyllid ar ffurf cymorth grant i Gofal Cymdeithasol Cymru, corff a noddir gan Lywodraeth Cymru. Cyllidir Gofal Cymdeithasol Cymru i reoleiddio'r gweithlu gofal cymdeithasol, magu hyder ymysg y gweithlu, ac arwain a chefnogi gwelliant mewn gofal cymdeithasol.

Ymhlith y blaenoriaethau allweddol mae:

- pennu safonau ar gyfer y gweithlu gofal a chymorth, gan eu gwneud yn atebol am eu gwaith
- datblygu'r gweithlu fel bod ganddynt yr wybodaeth a'r sgiliau i amddiffyn, grymuso a chynorthwyo'r rhai sydd angen help
- gweithio gydag eraill i wella gwasanaethau ar gyfer meysydd y cytunwyd eu bod yn flaenoriaeth genedlaethol
- pennu blaenoriaethau ar gyfer ymchwil i gasglu tystiolaeth o'r hyn sy'n gweithio'n dda
- rhannu arfer da gyda'r gweithlu fel y gallant ddarparu'r ymateb gorau
- darparu gwybodaeth am ofal a chymorth i'r cyhoedd, y gweithlu a sefydliadau eraill.

Esboniad o'r Newidiadau i'r Cam Gweithredu Gofal Cymdeithasol Cymru Dyraniadau newydd ar gyfer 23-24 a 24-25 (Rheolaidd)

- **(£0.030m)** - Cyllid Adnoddau Anghyllidol ychwanegol rheolaidd y Gyllideb Ddrafft.

Cam Gweithredu: Cefnogi Plant					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2024-25) £m
111.256	170.235	281.491	112.106	177.685	289.791

Mae mwyafrif y cyllid yn y cam gweithredu hwn yn ategu'r cynnig gofal plant (sy'n destun craffu gan y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg). Mae'r cam gweithredu hwn hefyd yn cynnwys cyllid y cam gweithredu hwn ar gyfer Grant Pontio Plant sy'n Derbyn Gofal, sy'n darparu cyllid ar gyfer nifer o fentrau sy'n gwella canlyniadau ar gyfer plant sy'n derbyn gofal fel bod pob plentyn mewn gofal yn cael yr un cyfleoedd bywyd â phlant eraill. Mae hefyd yn cynnwys y gyllideb Plant Agored i Niwed, sy'n cynorthwyo plant sydd wedi cael eu mabwysiadu i sicrhau eu bod nhw a'u teulu yn gallu cael gafael ar y gwasanaethau cymorth angenrheidiol i ddechrau eu bywyd teuluol.

Esboniad o'r Newidiadau i'r Cam Gweithredu Cymorth i Blant

Trosglwyddiadau MEG i MEG (Rheolaidd)

- **£160.235m (23-24) a £167.685m (24-25)** – Trosglwyddiad rheolaidd cyllid y Grant Cymunedau a Phlant i mewn i'r MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol.

Addasiadau i'r gyllideb o fewn yr MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 23-24 a 24-25

- **£10.000m** – addasiadau technegol rheolaidd rhwng Camau Gweithredu o fewn yr MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol (ailosod ymrwymadau'r gyllideb).

Cam gweithredu: CAFCASS Cymru					
Cyllideb Derfynol 2022 (2023-24) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2023-24) £m	Cyllideb Derfynol 2022 (2024-25) £m	Newid £m	Cyllideb Ddrafft 2023-2024 (2024-25) £m
14.725	0.470	15.195	17.725	0.470	15.195

Mae CAFCASS Cymru yn wasanaeth gweithredol sy'n cael ei arwain ar sail galw, sy'n darparu gwasanaeth statudol i'r Llys Teulu yng Nghymru ar ran Gweinidogion Cymru. Mae ymarferwyr CAFCASS Cymru yn gweithio gyda bron i 9,000 o'r plant a'r bobl ifanc mwyaf agored i niwed yn y system cyfiawnder teulu, gan sicrhau bod ein hymyriadau'n hyrwyddo llais y plentyn, yn canolbwyntio ar eu hawliau, eu llesiant a'u budd pennaf er mwyn sicrhau canlyniadau gwell i'r plentyn sy'n ymwneud â'r System Cyfiawnder Teulu yng Nghymru.

Mae'r sefydliad yn ceisio dylanwadu ar y system cyfiawnder teulu a gwasanaethau i blant yng Nghymru, gan ddarparu cyngor o ansawdd uchel i Weinidogion a sicrhau bod anghenion teuluoedd a phlant o Gymru yn cael eu hadlewyrchu mewn datblygiadau proses a pholisi.

Ar wahân i gostau staffio a rhedeg y sefydliad, mae'r gyllideb yn darparu cyllid grant i helpu rhieni sydd wedi gwahanu i gael cyswllt â'u plant, ar gyfarwyddyd y Llys Teulu. Mae'r gyllideb hefyd yn cyllido'r gwaith o ddarparu'r rhaglen Gweithio Gyda'ch Gilydd er Lles Plant, sy'n cefnogi rhieni sydd wedi gwahanu, neu sydd wrthi'n gwahanu, i reoli eu hymddygiad eu hunain yn well er mwyn sicrhau bod anghenion emosiynol, ymarferol a chorfforol a budd pennaf eu plant yn cael y brif flaenoriaeth.

Esboniad o'r Newidiadau i'r Cam Gweithredu CAFCASS Cymru

Addasiadau i'r gyllideb o fewn yr MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar gyfer 23-24 a 24-25

- **£0.470m** – addasiadau technegol rheolaidd rhwng Camau Gweithredu o fewn yr MEG lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol (ailosod ymrwymadau'r gyllideb).